

Párisi legyezók

2,50, 3, 4, 5, 10, 30 ftig.

Báli ruhák

30, 35, 40, 50, ftig.

Tartalátán: vége 3, 4, 5, 6, 8, 15 ftig.

Összes árjegyzék bérmentve.

Türsch F.-nél

Pesten, vaczi-utca 19. szám alatt

713 (1-4)

Lyukas fóg vagy eszából eredő

foafajast

fógdaganattal vagy fekélyvel, rögtön eltávolítja egész évre a birneves párisi titkos szer

LITON

erőtelten! esalhatatlan! ha már semmiféle szer nem használ!

Főraktár Magyarországra Pest:

Török József gysz. Pest, király-utca 7. sz. a., kapható továbbá Pesten, Sápupa gysz. szentatér, Skala Józsefváros templomter. Budán: Vlassek Krisztinaváros, s az udvari gyógyszerüzletében a várban. O. Budán: Zboray és Eisendorfer, s minden gyógyszerüzletben. 700 (1-2) Egy üvege ára 60 kr.

Különös figyelemzetetés a szülék számára.

Gyakran felmerült eseteknél alkal-
mami lévén sajnosan tapasztaltam, misze-
rint „Gillszta-csokoládé” név alatt
ismert, kitűnő hatású szelételen üzre-
kedő csokoládé által okozottak, az élszer
sajátomról vest minta szerinti utasítás
mellett terjesztetik: van azonban a
szelétel közönséget ezenel figyelmeztet-
nem, hogy valódi általam készített „Gill-
szta-csokoládénak” csak az ismerje el,
melynek a mellékelt utasításom nevé-
nem nyomtatva, hanem sajátkezűleg alá-
írva van, mint itt alább látható. Egyéb-
iránt legcélszerűbb a megrendeléseket
közvetlenül nálam, vagy a könyvecském-
ben megnevezett t. bizományosoknál
eszközölni. 699 (4-12)

Kapható Pesten: Török József és
Thallmayer és tars araknál.

gyógyszerész.

A t. szülékhez!

Érdekeltek bizonyítvány „Gillszta-csoko-
ládém” tekintetében. Szikszó, január 13-án
1869. Tekintetes érdemes ur! Uraságodnak
bizonyosan jól fóg esni a tudósítás, hogy
„Gillszta-csokoládéjának” hatása csoda-
latos nagyszerű volt, és csakugyan sajnálatos
volna, ha a tekintetes urnak titka időjártaival
nem kerülne nyilvánosságra, mert daczára a
vegyszert nagyban előhaladásának, az után-
zott „Gillszta-csokoládé” az önéhez képest
semmi! Most tehát ismét felkérem Ont, ezen
ide mellékelt pénzért számomra „Csokola-
dét” küldeni sziveskedjék. Mely kéresem
mellett vagyok és maradtok alázasat szolgálja
Nagy Mihály, s. k.

Kapható Pesten: Török József és Thall-
mayer és tars araknál. 698 (4-12)

Dr. GROSSMANN, szem- és fülorvos

PESTEN.

József ter 11-ik sz. alatt, Grosz-
félé házban.

Rendel hétköznapokon del-
előtti 11-12 és délután 2-4 óráig. —
Szegények számára ingyen minden va-
sárnap délelőtti órákban. 700 (1-12)

LEFAUCHEUX

VADÁSZFEGYVEREK

nagy választékban, a legjobb rendszer szerint, szilárd puskaműves munka

saját készítmény

finom sodrony és damaszok csövekkel s csinos vésetekkel 60. 70. 80. 90. 100 egész
120 forintig, továbbá

Lefaucheux vadászfegyverek,

a leghíresebb francia gyárakból 42. 45. 50. 60 egész 115 forintig; mindennemű

csappantys-fegyverek, mint

- Egy szimpla vadász-fegyver vascsővel . . . . . 7-10 ftig.
- Egy dupla fegyver vascsővel és patentesavarral keményen forrasztott . . . 15-18 "
- Egy dupla fegyver drótesővel (Rubans) lüttihi . . . . . 22-28 "
- Egy dupla fegyver, zsinór vagy finom damaszok csővel . . . . . 30-50 "

Revolvereket

Lefaucheux módszer 6 lövéssel, tökéletes önfelhúzással 10, 12,
15, 18, 20, 25, 30, 40, 50, 60 forintig.

Pisztolyok párja szimpla 2 forint 50 krajczártól, dupla
csővűek 4 forint 50 krajczártól fölfelé.

Flobert pisztoly és puskák, nyereg és cél-
faucheux puskatöltények, francia gyártmány, ajánlja

UNSCHULD EDE,

fegyverkészítő és kereskedő

Pesten, vaczi-utca a „levél”-hez.

A legszilárdabb munkáért, s a fegyverek szabatos
löképességeért jótállás vállalatik, s nem tetszés esetében
14 nap leforgása alatt kicseréltetnek.

Videki megrendelések leggyorsabban teljesítetnek.

Előfizetési felhívás

Nép Zászlója

politikai képes hetilapra.

Kiadói szó:

A „Nép Zászlója” előfizetési ára a szerkesztői szövegben kifejtett sok-
szoros javítások és szépítések daczára a régi marad:

- Postán küldve: Egész évre . . . . . 4 forint.
- „ Félévre . . . . . 2 „
- „ Egy negyedévre . . . . . 1 „

Ki tizet gyűjt „tisztelőpéldányt,” ki huszat ozenföül „Balpárti
népnaptárt,” ki ötvenet ezenföül még egy „Nép Zászlója naptárt” is kap.
A két legtöbbet gyűjtő Kossuth Lajos nagy arczképét aranykeret-
ben kapja emlékkül.

A „Nép Zászlója” kiadó-hivatála
Pesten, egytem-utca 4-ik szám.

Hatodik kiadás (magyar nyelven harmadik).

A nemi élet titkai s veszélyei.

Értekezések a nemi és nemi be-
tegségekről, az utóbbiak óv- és gyógy-
módjaival. 616 (4-12)

Függetlenül a bujakói ragályzástól
és Dr. Rodet, lyoni orvos

ragályelleni legbiztosb óv- szeréről,

a férfi és női ivarszernek boncatani ábráival.
Ára: 1 uforint.

Postán megküldve 10 kral több
utánvételrel 40 kral több.

Megrendelhető szerzőtől következő
ozim alatt:

Dr. Eiber V. P.

Pesten, József-utca 66-ik számú
saját házában.

Pest, január 23-án 1870.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Újság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Félévre 5 ft.

Csupán Vasárnapi Újság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Újság és Politikai Ujdonságokk illetőleg: Egy négyezer hasábjott petit sor, vagy annak helye, egyszeri igtatásnál 10 krajczárba; háromszor- vagy
többszöri igtatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalknak számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile No. 9. —
Bélyeg-díj, külön minden igtatás után 30 ujkraczár.

Dömötöri Németh József.

(1790—1870.)

Az 1825-diki országgyűlés összehívását megelőző nagy nemzeti mozgalom, és az alkotmányon ejtett újabb és újabb sérelmek által előidézett visszahatás korszakából jól esik visszaemlékezni egy névre, mely a Metternich-rendszer romlott légköréből épen, tisztán maradt fönn s megtartotta mocskotalan fényét.

Enév birtokosa Dömötöri Németh János, udvari tanácsos, husz éven át királyi fiskus, később a hétszemélyes-táblának közbiraja, kit kortársai a „justus” melléknévvel tisztelték meg. Nem tartjuk feleslegesnek megjegyezni, hogy ez, és azon Németh János, szintén kir. fiskus, ki 1795-ki gyászos szerepléséről annyira szomorú emlékezetet hagyott fönn, csupán névrokonok voltak s egymással semmikép össze nem zavarandók.

Barsmegye rendének 1823-diki határozata, s az ennek következtében herczeg Koháry Ferencz rendeletére ellenök megindított felség sértési pör sokkal ismeretesebb, hogysen azt, mint szorosan ide nem tartozót, e helyütt ismételni kellene. Elég lesz megjegyeznünk, hogy állása Dömötöri Németh Jánost kényszerítette azon kellemetlen lépésre, miszerint a kijelölt egyének ellen a törvénytörési idézetet és vádat elkészítse. Ő azonban első sorban hű hazafi, törhetlen becsületességű és megvesztegethetlen jellemű polgár lévén, nyílt őszinteséggel kijelentette, hogy a hűtlenségi keresetet a főnforgó esetben törvényre alapítani nem lehet, éket a bírák hitszegése nélkül elmarasztalni lehetetlen, s ez okból ő a vádat megfogalmazni nem fogja. S midőn erre mégis kényszerítették, megirta ugyan a vádlevelet, de az idézendő törvényzikket helyét üresen hagyta. Ferencz császártól kérdőre vonatva pedig, így felelt: „Tudom, hogy felséged kezében van életem, de hazám joga s királyom becsülete drágább előttem az

életnél.” A bűnvádi kereset ez emlékezetes nyilatkozatra elmaradt, — s a kormány egy nagy fordulóval az alkotmányos utra tért, összehíván az 1825-diki országgyűlést.

Ez apának volt becsületességre, tehetségekre egyiránt méltó gyermeke az a Dömötöri Németh József, kinek élethü arczvonásait mai számunkkal veszi az olvasó; ama derék bajnok, kit pályatársai s nagyszámú tisztelői a mult kedden vittek ki örök nyugalomra. Az élet, mely e koporsóba zárult,

fejlődő tehetségei és atyjának magas állása után szép jövő várakozott rá. A „just” el is végezte a pesti egyetemen, de lelke csaták tüzebe vágyott.

Napoleon győztes seregei ez időtájt reszketették meg a világot, s így vágyának nem volt nehéz eleget tenni. A fiatal jurátus egy szép napon beállt a Vukassovics-féle fekete-hajtókás gyalogsághoz, onnan rövid idő mulva a nádor-huszárokhöz, hol mindvégig meg is maradt. Midőn az 1812-diki dermesztő fagy, éhség s hadi szerencsétlenség csak nyomoru maradványait hozta meg a roppant francia seregek Oroszország szívéből Poroszország határáig, s Európa népei egy nagy szövetséget alkottak a rettegett hatalom ellen, melybe Ferencz császár is beállott, a négy napig vívott lipcsei ütközetnél Dömötöri Németh József már mint fiatal tiszt vett részt, s később egy szakasz nádor-huszárt vezetett be Páris alá.

1820-ban vette nőül mint kapitány Alapi Salamon Ferencz művelt lelkű leányát, Máriát, kivel boldog házasságban élt évek hosszu során át. E házasságból születtek gyermekei: Lajos, ki jelenleg Fehérmegye törvényészének alelnöke, Sándor nyugalmazott huszárörnagy, ki az 1859-dik évi olasz hadjárat alkalmával Casteggiót bevette, s ezért a vaskoronarendet kapta meg, Emilia, Kendelényi Alajosné, és Jozsef özevgy Gedeon Gáborné.

1848-ki szabadságharcunk Saatban, Csehországban találta Némethet a nádor-huszárokkal, kiknek akkor már ezredesük volt. AWürtemberg és nádorhu-

DÖMÖTÖRI NÉMETH JÓZSEF.

tán nem csillogó, de drága, mert az utolsó lehelletig becsületes és hű volt.

Dömötöri Németh József 1790-ben született Pesten. Atyja oldalán növekedve, az akkori idők fogalma szerint nem neveltethetett másra, mint a közpályára, melyen korán

szárok önfeláldozó lelkesültsége, határt nem ismerő hazaszeretete szintén ismeretes dolog. Alig érkezett el hozzájuk a 48-i kormányhazahívó proklamációja, készen voltak tervükkel. Saatától Dévényig elég hosszú ugyan az ut, főképp lóháton, de Sréter Lajos, Virágh Gida

és többen megmutatták, hogy nem tartották ez utat sem elég hosszúnak, sem elég veszélyesnek, s mondhatlan veszélyek közt eljöttek a haza védelmére. Windschgrätz gyanus szemmel nézte az ezredet, s parancsot adott, hogy az ezred főmaradt részét azonnal áttegyék Olaszországba, a netán elfogatandókat pedig minden irgalom nélkül haditörvénytől elé állítsák, s rajtuk az ítéletet rögtönbíróilag végrehajtsák.

Kevéssel ezután szerencsétlenül ütött ki a nádor-huszárok egy újabb expedíciója, s negyven fogoly huszár állítottatott a haditörvénytől elé. Németh József ezredesnek kellett volna a halálós ítéletet alájegyeznie. De ő húzta-halasztotta a dolgot, míg aztán kitálalt egy lényegtelen formahibát (s egy akkoriban teljhatalmu ezredesnek, ha csakugyan akart, nem volt nehéz ilyet találnia) s ekkép meggátolva a rögtönítélet végrehajtását, a rendes törvénytől utjára vitte ügyöket s negyven honvédhuszár életét mentette meg — saját önfeláldozásával, mert e feltűnő tettért azonnal a bécsi hadügy-miniszterium elé idézték, egy darabig faggatták, aztán ezredét egy alezredes kezére bízván, őt magát átküldték Theresienstadtba dandárnoknak.

Mi a történelemnek irunk, s ma már nem eshetik a derék öreg ur pensziójának rovására, ha elmondjuk, hogy ez a dandárnok-sága inkább egy kis csöndes internáltatásnak, mint előléptetésnek tekintették az illető helyen.

Hogy ezredétől, mely közel 42 éven át szinte lelkéhez forrott, elszakították, boszorkodással töltötte el — s maga kérte nyugdíjaztatását, melyet meg is kapott. Némi vizsgálatul szolgálhatott neki, hogy ő volt a vitéz nádor-huszárok utolsó ezredese.

Szigorú, de igazságos katona volt. Jellemzi, hogy alezredes korában ezredese nem egyszer így figyelmeztette fiatal tisztjeit: „Vigyázzanak, ne hogy észre vegye ezt és azt az alezredes ur.” Mindamellet szerettek, mert ha sokszor pedantságig pontos volt is, az érdemet nem hagyta jutalom nélkül.

1848 óta részint Pakson, részint, a legutóbbi években Pesten lakott leánya Emilia és szeretett unokája Hollóné Kendelenyi Fanny körében. A váci-utczában, melyen naponként megtette sétáját, magyaros öltözetről, katonás magatartásáról sokan ismerték.

A halál, melynek annyiszor szemébe nézett, csak három napi kínos küzködés után bírta legyőzni a 80 éves aggasztánt, kiben a szívvel-lélekkel magyar, becstelens embereinek mai napság mindinkább ritkuló példányai egyike ment a sirba! H. L.

Szeretni kell . . .

— Franciaából. —

Szeretni kell, ez lelkünk óhaja,
Ki nem szeret, nem boldog az soha;
Ez édes tűznek oh engedni kell,
Mit kobelünkben szép szem gyujta fel.
Koldus tanyáján s úri lakhelyen
Mi mindent éltet, az a szerelem.
Hallgassuk meg a természet szavát:
Szeressünk hát.

Szeretni kell azért, hogy jók legyünk,
S vizsgálatul, hogyha szenvedünk;
Fájó sokokra ír a szerelem,
Hatása büvös, gyors és végtelen;
Szeretni kell a hirt és a hazát,
Fegyvert kezünkbe e szent érzet ad;
S ha küzdeni vágysz babér reményivel:
Szeretni kell.

Szeretni kell az élet tavaszán,
Gyermek szívünkkel, forrón s igazán;
S ha jó a nyár, a komoly küzdelem,
Mi edzi szívünk, az a szerelem.

És jö az aggkor, életünk tele,
Naponként fogva a test ereje,
Hogy megőrizük szívünk tavaszát:
Szeressünk hát!

Petőfi Zoltán.

Dr. Schütte, Szathmári és Wimpeller.

„Fogságom története“ című kis művemben, melyből egy pár mutatványt a „Vasárnapi Ujság“ is közölt, nem terjeszkedtem ki minden részletre, s el kelle hagynom sok érdekest is, mi fogházi életünkre s fogolytársaimra vonatkozott. Alkalmoszerűleg, talán egy lehető második kiadásban, e hiányok némelyikét igyekezni fogok kipótolni.

Most egy oly epizodra kérem olvasóim figyelmét, mely a fogságból hazaszabadulásom után történt ugyan, de melynek főszereplői fogolytársaim valának, kik utánam még ott maradtak a rabság helyén s onnan, nem mint mi többiek, ítéletünk lejártával vagy kegyelem után, hanem saját erejükből szabadultak meg.

Midőn 1857. május 13-án száztizennégyen kiszabadultunk, egy körülmény zavart örömminket: hogy mintegy 15—16 társunkat ott kelle hagynunk Josefstadtnak. Valóban fájdalmas benyomást tett ránk e szerencsétlen bajtársaink sorsa, s hogy ők mit éreztek, csak isten a megmondhatója. A szabadulás után néhány nappal egy utólagos amnestia következtében ismét kiszabadult néhány, s akkor csak nyolcezen vagy kilencezen maradtak, ezek közt voltak dr. Schütte, Szathmári és Wimpeller.

Dr. Schütte jól ismerte Páris, Londont, berlini professor volt és gavallér tudós; beszélt a nyugot-európai nyelveket, irt természettani és társadalmi munkákat, tudott társalogni mindenről; eleven eszü s gyors felfogású ember volt; középterméti, száraz, barna férfi mozgékony két szemekkel, fején lengyel sapka, hátán két zeke s kezében óriási csibuk. Egyszer a többek közt hozzám jött, hogy beszéljek neki az erdélyi unitáriusokról. Én mondtam a mit tudtam és ő így szólt: De szeretnék egy unitáriust látni! Oh az nagyon könnyű — feleltem — ime épen itt van egy, Arkosi ur, a ki lelkész! Lehetetlen! kiálta föl egészen elragadtatva. És Bedő, Sófálvi urak, folytattam, de ő már nem hallgatott rám, hanem Arkosihoz rohant s millió kérdéssel ostromolta. Máskor ismét azt kérdezte tőlem: Ugy-e hogy a Székelyföld saját magán birtoka a Habsburg-családnak?! Aztán mondtam a jó németnek, hogy ne bolondozzék, mert még itt Josefstadtnban is megmacskazenedik, stb. . .

1848-ban a bécsi forradalomban tevékeny részt vett; lehetett akkor 30—32 éves. Később egy nő miatt al-név alatt Bécsbe ment, valaki feladta, s mikor a vasutról le szállott, elfogták, s 10 évre Josefstadtnba küldötték.

Szathmári pozsonyi születésű magyar ember volt, született 1802 körül. Katonai pályára lépett mint a „Genie-akadémia“ egyik legkitűnőbb növendéke, megismerkedvén Ferencz Károly főherceggel, részint saját érdemei, részint talán pártfogás után korán tiszt lett, s még 30 éves sem volt, már tábornoki kapitánynyá nevezetett ki. Tudománykedvelő és makacs természetű ember volt, e mellett szerfelett ideges. A természettudományokban, a német, francia és angol irodalomban jártas. Mindemellet még teljes erejében nyugdíjaztatott. Ő azt mondta, hogy betegeskedése és közhíves lábai miatt; én azt hiszem, hogy nehéz természete, rendkívüli ambíciója és azon időkben az osztrák katonaknál nem opportunus

tudományossága, s ebből önként folyó szabad szelleme és valószínűleg szabad beszédei miatt. Mint nyugalmazott tiszt állandóan Bécsben lakott, de évenként tudományos utazásokat tett Európa különböző országaiba.

És csodálatos, hogy e teljes szívéből s lelkéből loyális ember, kit egy legfőbb rangú főherceg szíves rokonszenvével tisztelt meg, a legborzasztóbb s öszszeszküvésbe keveredett. — (Én, a miket írok, az ő elbeszélései után írom, mert hónapokig laktam vele Josefstadtnban és betegeskedéseiben tölem kitelhető hűséggel ápolgattam a szegény öreget). Az ötvenes években ugyanis egy pernelküli prókátor, egy bécsi gyógyszerész, egy pár egyetemi tanuló valami vándorló emiszszárius biztatására öszszeszküvetkeztek, hogy a bécsi Burgot levegőbe röpték! Hogyan tudták ezek a jelentéktelen emberek ezen absurd terv kivételre meggyerni a mi nyugalmazott kapitányunkat, ki egy valóban remek szépségű ifjú hölgygyel élt idylli életet, meg nem foghatom! Elég az hozzá, hogy Szathmári mérnöki tervet készített, olyan formát — mint ő mondá — a milyent az öreg Dumas a „Chevalier de Maison-Rouge“ című regényében leír, midőn a lovag a „Temple“-ben szenvedő Marie Antoinette királynéhoz a szomszéd épületből-alagutat ásott. Ezek is a „Volksgarten“ szelétől akartak beánni a Burg alá.

„Társaim részint szamarak, részint gazemberek voltak!“ — mondá sokszor Szathmári — „s egyiköknek része volt a magyar korona elárulásában is (?); sokáig vesződtem velök, s végre öszszeszedva őket, oda hagytam és az egész tervről lemondtam, az az ostoba gyógyszerész minden héten új robbantó eszközöket komponált.“

„Egy alkalommal — beszélte többek közt — ez időtájtban Schönbrunnba mentem s egy padra ilve elmerültem gondolataimban, lekiismeretem vádolt, szégyeltem magam, hogy ily emberek közé keveredtem, s egész életem üres haszontalanságnak tűnt fel — megvallom, azon jártatám eszemet, hogy magamat főbe löjsem. Hirtelen valaki közleledését vettem észre, s alig volt időm felpillantani, midőn ő fensége Ferencz Károly főherceg hangját hallám, ki rám ismerve leereszkedő barátságos hangon megszólított, hogylétemről tudakozódott és harmincz év előtti dolgokról beszélt egész nyugodtan, olykor rám függesztve jósgátjeljes szeméit. Én néhány lépésre kísértem, de a megindulás miatt alig tudtam felelni. Lábaihoz akartam borulni s mindent bevallani, — de nem volt idő, mert ő fensége kísérői, több tábornok és főur, oda érkeztek. A főherceg azokhoz csatlakozott s nekem kezével nyájasan bucsut inte, én pedig sirva, zokogva tértem más utra.“

E körülményt Szathmári többször és mindig nagy felindulással beszélt. Végre is valaki feladta őket, — ő a prókátorra gyanakodott, — elfogták s elítélték 10 évre vasban; rangja, nyugdíja és jószága elvesztésével, mert Pozsony körül egy kis birtoka is volt.

Hozzánk került Josefstadtnba, sokat imádkozott, keveset olvasott, botanizált, sohajtozott szép kedvese után és szeretett volna jó magyar lenni, — de nehezen ment, mert a nyelvet rosszul beszélt, az irodalmat épen nem ismerte, a magyar politikát pedig nem értette. Én ismertem meg Vörösmarty és Petőfi műveivel. Mikor mi kiszabadultunk, sirva búcsuzott tőlem, s szép hölgyének bizalmas ízeneteket küldött Bécsbe.

A harmadik egyen kiről még szólanom kell, Wimpeller Sándor galiczai születésű lengyel ifjú volt, kit mi tréfásan *Krisztó*

polszky-nak (lengyel Krisztusnak) neveztünk. Csendes természetű, ártatlan kedélyű, örökké andalgó, ábrándozó s mindig lehetetlen tervekkel tördő fiatal ember volt, 1847 végén vagy 1848 elején lett uhlanus hadnagy; aztán huzaglik szökött a forradalom alatt s így ítélték el, hirtelen nem is emlékszem hány évre.

Mikor mi kiszabadultunk, ez a három csodálatos ember egy szobába került. És ott dr. Schütte elvesztvén kiszabadulásunk által publikumát, s nem lévén kinek szónokoljon a demokráziáról és a német dicsőségről, Szathmári lemondván sohajtságairól, és Wimpeller az új vallást megteremteni és Ausztriát adósságaitól megmenteni többé nem akarva: tervet készítettek, hogy megszökjenek és tervüket az utolsó kommandó tökéletesen végre is hajtották 1857. június hó 26-án. (Vége köv.) Deák Farkas.

Egy kisvárosi forradalom.

Svéd novella

VETTERBERG-161.

(Vége.)

E kritikus órák alatt a polgármester és a tanács a városházánál voltak összegyűlve. A két mozarággy, mely a város egész tüzér készletét képezte, a városház kapujá elébe volt kiszegve. A csendbiztos égő szivarral állt mellette, hogy azonnal meggyújthassa a kanócot, ha netalán a felbőszült nép vakmerő támadást intézne a község háza ellen. De szerencsére e borzasztó eset nem következett be.

Kévs idő múlva megérkezett a rendőrbiztos sárosan s oly lelki és testi állapotban, mely épen nem volt alkalmas, hogy őt engedelmesség hangulata hozza. Elbeszélte, hogy a polgármester böles intézkedései következtében a város meg van mentve, a rend és béke helyreállt, s hogy végre mindenki háza ment. De hozzá tette, hogy a rendeltetkedőket, bár tetten érte, a helyszínén elfogni nem lehetvén, e hibát csak úgy lehet helyreütni, ha mindazokat befogják, kikről gyanítani lehet, hogy a rendzavarásban részt vettek; legalább a város börtöne megtelik, s végre is ez a legbiztosabb mód, hogy kellő vizsgálat után a valódi bűnösök kitudassanak.

„E zavarok indoka mélyen rejlik, nagyon mélyen, — szölt a polgármester fejét rázva, — a siker gögje elbizottá teszi a tömeget. Nem türhet semmit és senkit, hogy magasabb álljon vagy kiemelkedjék a társadalmi testből. Ime, uraim, folytatta a tanácsai testülethez fordulva, ime az átkozott sajtószabadság eredménye.“

A városi tanácsnokok reggel felé oszlottak el, miután értésükre adatott, hogy tizenegy órakor nyilvános közgyűlés fog tartatni.

E közben a város legkomolyabb lakói közül többen összegyűltek a városi vendéglőben, s elhatározták, hogy küldöttséget küldenek a polgármesterhez, köszönetet mondani éber örködéséért, és böles rendelkezéséért, melyekkel csirájában elfojtotta a forradalmat, s megmentette a várost a fejtelenség borzalmaival.

A közgyűlésben számos elfogatási parancs adatott ki, minek következtében a város valamennyi nyugtalan szelleme rövid időn köterbe került; de az itelethozás napján, minthogy senki sem találtott bűnösnek, s a befogottak legnagyobb része be tudta bizonyítani, hogy ama nevezetes zavarteljes éjszakán kora estétől késő reggelig csöndesen aludt ágyában, — miután az ügy fontosságához mért komoly intelemben részesítették, mindnyájan szabadon bocsátattak. A mi a rendtelenség titkos előidézőit, s azon politikai klub tagjait illeti, melyből a nép-

zavargás valószínűleg kiindult, ezeket soha sem lehetett fölfedezni. Csak annyi jutott tudomásra, hogy egy ember, kiről azt beszéltek, hogy a fővárosi nagy lapokba számos cikket irt, néhány hónappal a zavargás előtt, itt átutaztában lágy tojást és marhapesenyét reggelizett a város egyetlen vendéglőjében, s míg a postalovak megérkeztek, fel s alá járkált az utcán. — Nem lehetvén részletb értesülést szerezni e gyanus egyén titkos céljai felől, addig is, míg ez megtörténhetnék, jegyzékbe vették az eseményt.

Nyolcz nap múlva, midőn a tanács újra összegyűlt, a rend már helyre volt álltva, s Odevikléréné ablaküvegei is megcsináltatva. Az eüök felolvassa jelentését az eseményről, a mint azt hivatalosan fölterjesztette a belügyminiszterhez. Részletes jelentés a zavargásról a rendőrbiztos észleletei alapján, már előbb expressus utjon küldetett volt a kormányzó palotájába.

Jelentésének fölolvása után a polgármester beszédet tartott, melyben reményét fejezte ki, hogy a polgárság ismert törvényességi érzelme s buzgalma jövőre meg fogja védeni a várost minden újabb kísérletől, melyet gonosz szelleme a nép felállítására tenni hajlandók volnának.

„Az esemény, melynek tanúi valánk, — tette hozzá, — szükségkép méltó aggodalmakat költött a hatóságban, s alapos ok van föltenni, hogy városunk forradalmi gyuponttá vált, s egyik találkozási helyét képezi azon veszélyes propagandának, mely fájdalom, egész Európában felforgató eszméket hinteget. A vizsgálat eredményéből tudva van, hogy ez általános forradalom ügynökeinek egyike meglátogatta városunkat, friss tojást és marhapesenyét evett vendéglőnkben, s minden igaz ok nélkül fel s alá járkált utcáinkon.“

Ez okokból s több vidéki politikai notabilitás nézetének megfelelőleg, a polgármester jónak látta indítványozni, hogy a város közönsége határozott és szigorú kifejezésekben nyilatkozzék minden fölkelési szándék ellen, s e nyilatkozatot felirat alakjába öntve, becassza közzre a hivatalos lapokban, s nyujtsa be küldöttség által ő Felsőégének a királynak. A város abban fejezte ki erélyesen tiltakozását minden lázadási kísérlet ellen, s ajánlja föl magát, mint az alkotmányos szabadság védbástyáját.

A polgármester továbbá azon óhaját fejezte ki, hogy a társaság minél nagyobb számmal előfizessen bizonyos jó szellemű hírlapra (melynek kiadásában maga is egyik fő részvényes volt). Az előfizetők száma valószínűleg felsőbb helyen is tudomásra jutand, s azt még a város javára is föl lehet majd használni, ha valami kérti valójuk lesz a kormánytól.

Ez indítványok, mint érdemelték, elfogadtattak, s azután a polgármester így folytatta: „Tudják önök, uraim, hogy Odevikléréné asszonyom korcsmáját a „Csavargók korcsmájának“ hívják; érett megfontolás után elhatároztam, hogy e korcsmának, mely úgy látszik a felforgató párt gyűlőhelyeül szolgált, nevet kell változtatnia, hogy kitűnjék, s mindenki lássa, mikép elhatározott szándékunk egyszerre levágni a forradalmi hydra valamennyi fejét, s megjutalmazni egyszerismind azon buzgalmat és fáradozást, melyet özevgy Odevikléréné a lázadók fölfedezésében és följelentésében kifejtett. Indítványozom tehát: hogy a korcsma neve ezentul „Az Örangyal“ legyen. Özevgy Odevikléréné pedig említett buzgósága s lélekjelenléte jutalmául, minden eddigi kiváltságait megtartsa.“

Igy végződött kisvárosunkban a forradalom.

E fontos esemény óta kedves városunk-

ban esend uralkodik. Odevikléréné asszonyom még tartja korcsmáját, s zavartalanul árulja benne szabadalmazott rozsportékáját.

A rendőrbiztos bátor magatartásáért érdempénzt kapott, mely két szalagon függ mellén. Katonái közül a legvitézebb, ki legelől nyomult be az ostromolt épületbe „legfelsőbb elismerésben“ részesült.

Azt is suttogják, hogy a polgármester is fog valami rendjelt kapni, elismerésül, hogy nehéz körülmények közt oly nagy bátorságot s oly nemes szilárdságot tanusított.

A kolozsvári hídka-pu-torony.

2-ik mutatvány Jakab Eleknek Kolozsvár történetét ezimű koszorozott pályaművéből.

Mátyás király uralkodása korszakot alkot Magyarországon, azt Kolozsvár történetében; itt születése valóban gondviselészerű esemény. Kolozsvár büszke volt erre, híven őrizte emlékeztében, s neki ezt felednie szintén nem lehetett. Már atyja, Hunyadi János, az ország nagy kormányzója világtörténeti csatái után szivesen mulatott itt; szent emlékei adományozott; szállása azon házán volt, hol később fia, az igazságos király, született; halála után özevgye és fia üldözöbe lőnek vére; László elvérzett, Mátyás fogságra jutott, s bár titokban a nemzet közvéleménye a Hunyadiak részén volt, nyilván csak Horogszegi Szilágyi Mihály, a hű és hatalmas nagybátyja védte az elhagyottakat. Kolozsvár Szilágyival tartott; az érintett körülmények egy erős erkölcsi kapcsolatot képezve, szorosán a Hunyadi-házhoz fűzték. Volt ugyan idő, midőn kívülről jött nyomás, s belőlől rövívilláslag ébresztett elégedetlenség a kölesönös szívéllyesség e zománczán fölött ejtett; a Mátyás ellen felizgatott nagyvárúgyó oligarchák érdekökbe vonták az erdőtulni lakosait, sőt magát a hű Kolozsvárt is; de mint a fergeteg hirtelen jó s több-kevesebb rombolás után ismét hirtelen eltűnik; ugy az Erdély s főleg e város és nagy szülőtte közötti régi viszony csakhamar újból helyre állott. Kolozsvár mint különös jöltvőjéhez fordult hozzá minden bí- bajában; tán egyetlen nevezetesebb polgári viszony a sines, a melyre nézve neki az ő javukra célzó intézkedései melennének; közállapotainak biztos fejlődési alapot, intézményeinek tartósságot ígérő kedvezményeket adott csaknem évről-évre; ez időszak alatti története minden eddigiektől eltérő, sajtósággal jellemt, mely mig amazok szép és jó oldalait magában egyesíti, egyszermind a haladás, egyenlőség és polgári szabadság pályáján oly eredményeket mutat fel, melyek egyedül állanak s a város jövő nagyságának csiráit rejtik magukban.

De kezdjünk a történetek előadásához. A polgár személyi és vagyoni biztonságának főkezesége, a magán jognak mint a közszabadságnak menedék- és védhelye a harcásiban korban kiváltképen a várak voltak. Saját várara minden jóra való polgárgyegetemnek, mint szintén az alattvalói javát szíven viselő uralkodóknak is különös gondja volt. Mátyás király novához e tekintetben két nevezetes emlék fűződik: a Monostor- és Hídka-pu-torony feliratai. Az első az 1476-dik évd jelölte, s a torony keleti oldalán a körtornácz, az északon az ablak felett arabszámjeggyel volt köbe vésvé¹⁾, ez a torony lebontásakor elpusztult, a toronynak még rajza sem maradt fenn, én legalább sehol fel nem találtam. A másik felirat, a még ma is fennálló hídka-pu toronynak néhány évtized előtt lebontott előerődének felvonó hídja felett a homlokzaton volt, s onnan lón kivéve és a közel levő Szamos-örök 1836-ban épített kőhídja keleti oldalán a felső szögletre berakva.²⁾ E felirat szám-

¹⁾ Hasonmása im ez:

²⁾ Hasonmása ez:

jegyeit a monda Decebal dák király idejéből való dák bettinek tartja, s Bonkó³⁾, Huszti⁴⁾ s más későbbi századok írói műveikbe felvéve, a mondat kiegészítőleg azt írják, hogy abban a szerencsétlen királynak a Hidkapu előtti téren történt önkivégzésének emléke volna örökítve. Szerintük t. i. a mai Kolozsvár helyén a Domitianus császártól békedíj fejében kapott kézművesek és mesteremberek segítségével már Decebal kezdeti volt várost építtetni, s ő az építés, vagy alattvalói az ő itteni halála emlékére vésték kőbe ama jegyeket, sat.⁵⁾ Azonban e hagyomány hihetőségét elenyészteti azon történelmi bizonyosság, hogy ama jegyek arab számok, melyek a XIII-ik századon kezdve a XVII-iknek végeig gyakran fordultak elő az oklevelekben és fölíratokban, s itt a monda szorint egyik történelmi mozzanatot sem, hanem tisztán az 1477. évet, mint az említett előző vagy inkább a külső Hidkapu-bástya építési évét jelölik.⁶⁾

A hidkapui bástya a várral tervszerűleg összehangzó építés; ma öt osztályvagy emeletlétől:

a legfelső osztálynál a kelet és nyugati oldal 3° 2', a déli és északi 3° 4', tehát szabálytalan négyszög, minek oka a támadásnak kitett külső falnak le az alsóbb osztályok felé mind növekedő vastagabb-volta; a legfelső emeleten már ez aránytalanság elonyézik, s a falak mindenfelé 2' 5" vastagok. E legfelső osztályban az egész bástyát a fal vonalán kívül szökellő zúzmíves függő tornác vagy folyosó köríti, melyet 2—3° széles 1 és 1 1/2 láb vastag gyám-kövek tartnak fogorvátkosan; belső világa délről 3', a más három oldalon 4' széles; a folyosó külső fala 1 1/2 láb vastag, mindenik oldalon három, a szögleteken egy-egy lőrés. A folyosóról lefelé szabályos fal-lyukak vannak, melyeken az elenséget követ, olvasztott szurokkal s hajító szerekkel lehetett pusztítani. Az a körülmény, hogy a bástya eredeti négyszög fala benn a folyosón jóval felül emelkedik, és hogy e belső eredeti falakon köröskörül lőrészek vannak, melyek most a zúzmíves folyosóra kiszolgáltnak, — mutatja, hogy e folyosó a főerőd építési korától. különböző, és pedig későbbi időbeli, mert a zúzmű szer-

kezetes tornác XVI-ik századi, a főerőd pedig — a mint fennebb érintve volt — 1477-ben épült egészen nagy részben. A negyedik osztály falain nincs lőrés, sem érdekes megjegyezni való. A harmadiknak mindenik oldalán két-két lőrés, felül a szokott alakú, alól pedig fordított félkörrel alakult zúzmű (Pechnase); a városra délfelé néző oldalán csak egy ily lőrés van. Itt a fal vastagsága is változik, az északi és nyugati 1°, a keleti 5' 6", a déli 4' 6". A 3-ik és 2-ik osztály közt a nyugati falról a keletre át épített kőboltozat volt; az ivnyemai világosan erre mutatnak; ez okozta, hogy itt az északi és déli oldal falai vékonyabbak. A második emeleten is egy-egy lőrés van, kivéve a déli oldalt, hol annak helyét öt láb széles tornác vagy vi-folyosó s arra nyíló egyenes záródású ajtó foglalja el, melynek béléten az építésnél sokkal későbbi kori irással az 1576-ik évet mutató s azon kori jellegű számjegyek vannak.⁷⁾ E tornác 1734-ben megújított, hossza az akkori mérnöki tervrajz szerint 15 öl volt, s hihetően keletre és

(coulisse) van, mely a mint az új beboltozás szétváladása mutatja, a falon be oly mélyedést alkotott, hogy annak belső felén 3 öl magasú rostélykapu volt, mint szintén kívül is,⁸⁾ melynek faragott kőből készült s a fal színvonaltól kiszökellő hornyolt kőcsuszatója vagy rovátka most is ép. A két rostélykapu veszélyes kelepeze volt az oda becsalt ellenségnek. 1734-ben készült ide — mint az idézett oklevél szól — a város felől való belső kapuhoz egy 3° magas új leeresztő rostély és 3° hosszúságú két új kapu¹⁰⁾, melyek egyike hihetőleg ide lőn a kapunyíláson belől alkalmazva.

A bástya előtt 7° hosszúságú, 9° átmérőjű félkör idomnak látszó, de nyugatról egyenes oldalu elővára volt 5' vastag fallal, közepén északra a második vagy külső kapu-bástya emelkedett, keletre hét öl széles őrházal.¹¹⁾ Az előváras negyedik idomu napkeleti fele része, t. i. az őrház és a körfal lőrésai ma is megvannak; itt a fal magassága 2°; másik felének, napnyugat felől, egy része még 1701 előtt el volt tűnve, mert már akkor a körfaltól kezdve a Szamosig 4°, olvasd 4 öl, távolaság helyét palánkarókkal (pallisade) kellett a városnak a német tábornok rendelkezésére megerősíttetnie.¹²⁾ A két bástya nem egymással szemben, egymást, fedőleg állott, hanem a külsőnek keleti oldala színt a belsőnek nyugati falával, s így a bejárás mintegy kanyarodólag történt úgy hogy a Szamos-árok vizén át 4° 5' hosszú, 2° széles felvonó hidon, s belől szintén erős felvonó tölgysfa-kapun lehetett az elővárasba jutni. Egykor nagy mutatós óra volt az egyik kaputoronyban, az északi város-részek érdekében, melynek ütése messze kihallatszott a Szamos-és Nádas-völgyre, figyelmeztetve a munkálkodó polgárokat az idő és nap járására. E híd-ről egy 1701-

A Hidkapu Kolozsvárt. — (Veres F. fényképe után.)

nyugatra a mainál sokkal messzebb terjedett vagy tán a nyugati és keleti oldalakat övezte.⁹⁾ A földszintről a várfal oldalára alkalmazott kőlépcsőkön lehetett feljutni a tornácra s ennek ajtóján át az erődbe. A bástya földszinti egész oldalhossza északra 5°, kapunyílata 3°, az oldalfalak a földszinten felül 1 ölnyire mindkétfelől egy lábbal szökkelnek ki, kétfelől 1° és 3' vastagságú tömör falrakás van. A kapunyílalt belől körívben alakult, de az északi oldal falszínén néhány évtized előtt berakott magasabb oszonsiv-alaku és egészen a második osztály felső boltozatáig felnatott nyilat

beli második írományban is említés van tőve, s egyszersmind róla az írva, hogy 2 öl tölgysfa s ugyanannyi öl székfő gerenda szükséges fölébe. — A hidkapui bástyákhoz 1734-ben készült három öl tölgysfa kapuk egyike is hihetően e külső bástyához volt szükséges. A kapukon és felvonó hidakon kívül izmos szemből álló vaslánczokkal volt elrekesztve minden idegen a belvárosba juthatástól. E század első felében is őrlő volt minden kapun, a ki a bemenő, kivált alsóbb osztályú néptől a fegyvert, pálczát, botot elszedte, s csak a várból kijövekor adta vissza. Ezen át esteli 9—10 órától kezdve a kapuk zárva voltak, s a várho jutni csak a város bírja hírével lehetett, a kinél állottak a kapu kulcsai.

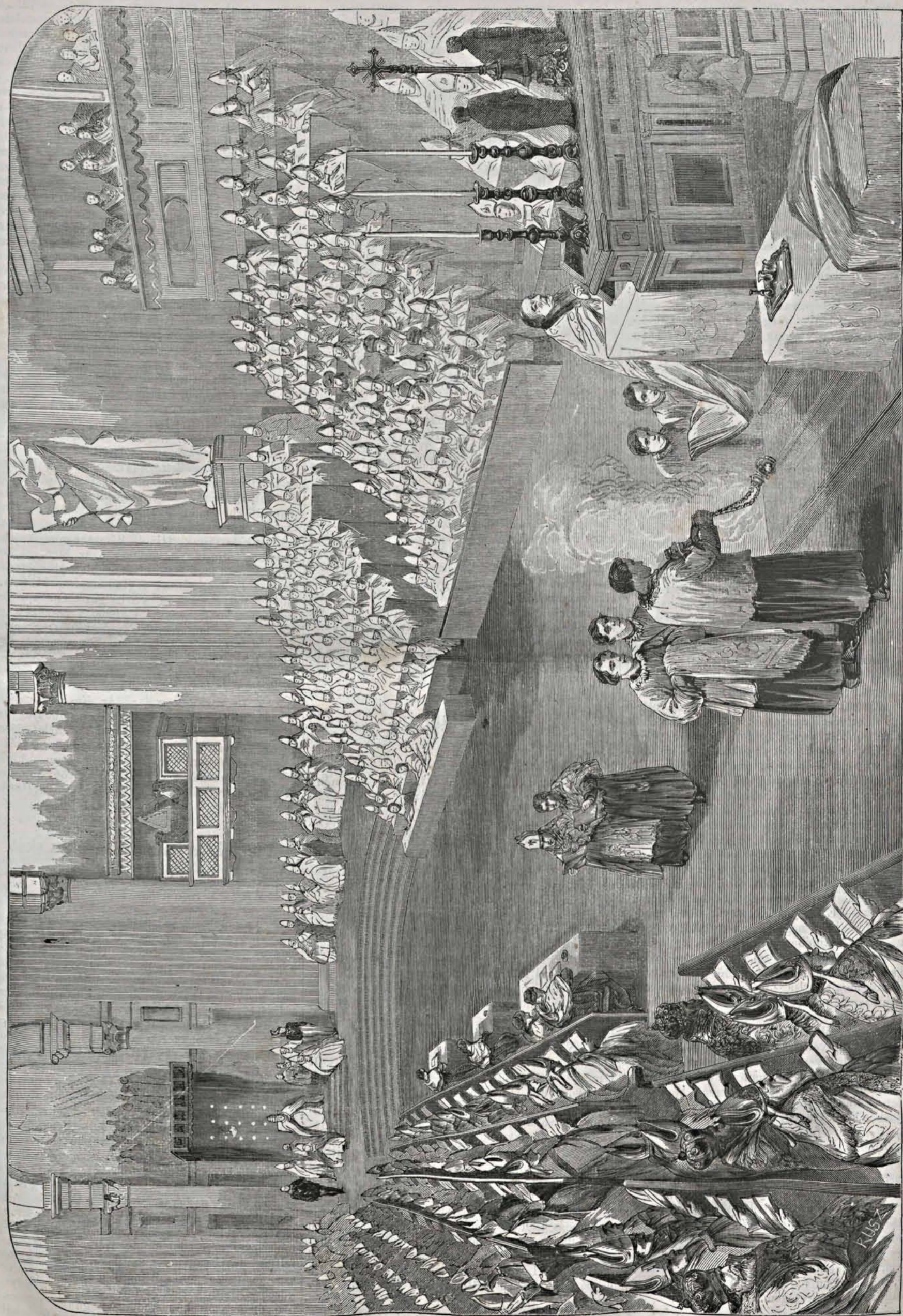
E bástyákat az archaeologiai és építészeti tekintetben is figyelemre méltó, sőt becses részletek

⁹⁾ Ugyanott.

¹⁰⁾ Lásd Fasc. II. 748. számú 1734-ki oklevélben.

¹¹⁾ Rajzát látni lehet majd Kolozsvár Történetében.

¹²⁾ Látható: Fasc. II. 378. számú oklevélben.

Az egyetemes zsinat ülése a Szent-Péter templomban Rómeban.

1576

³⁾ Az erről tanuskodó hivatalos adat levéltári jegye Fasc. II. 748. szám, 1734-ből.

³⁾ Bonkó Josephus, Transilvania sive Magnus Transilvaniae Principatus dum Dacia Mediterranea dicta sat. Pars Prior sive Generalis. Tom. I. Vindobonae MDCCLXXI 14. lap.

⁴⁾ Huszti András, Ó- és Új Dácia, azaz: Erdélynek régi és mostani állapotjáról való Historia sat. Kiadja Diénes Sámuel. Bécsben, 1791. 15. lap.

⁵⁾ Erdélyi Nemzeti Társalkodó 1840. II. félfév 45-46. II. Emléklapok Kolozsvár előkorából, Vass József. Kolozsvár, 1865. 20. l.

⁶⁾ Erdélyi Nemzeti Társalkodó, az imént említett helyen. Perger János, Bevezetés a Diplomatikába sat. I. Rész, Petroszai Trattner János sat. költségével 1821. 130—31 II. I. táblázat 7. szám.

mellett a történelmi épen nevezetessé teszik. Itt van a déli oldal tornáca alatt a kapuoldali falába balra berakva a legelső — szinte ezer hétszáz éves irrott adat, egy római emléktű, mely e város akkori történetéről megfoghatatlanul szól, s annak eredetét az Antoninusok korára (Kr. u. 139—180-dik évre) viszi fel. A legelső és legnagyobb Jupiter Tavianusnak — így szól az — Antoninus imperatoris et Marcus Aurelius caesaris aduért a municipium-ian első galaták állították.) Itt tehát Rómának galata népi municipiuma volt ama távol időben. Ezer háromszáz év múltán az előbb ismertett arabjegyű feliratok egy másik tény állapítanak meg, azt, hogy a Monostor- és Hidkapu előerde tornyát, sőt hivatásos a belső hidkapui bástyát is, Kolozsvár polgárai Mátyás diós királyunk uralkodása alatt építették; s ha az oklevelek és ama tény alapján, hogy Zsigmond király címere a monostorkapui bástya nyugati oldalán még északra első felében is fenn volt, az alapítás neki tulajdonítandó; a hidkapunak hadmítanilag erősebb, építészeti tekintetben szobor második megépítését, s mintegy újraalapítását a kijelölt 1476 és 1477-ik évre kell szükségképen tekinteni.

E bástyákon tört meg az 1437-diki felkelők ereje; Dózsa György egyik vitéz kapitánya 1519-ben ezeken át csalogatva jutott a kolozsvári bíró kezébe; midőn Lintzigh János 1660-ban a Szevid török basa táborába vitette, s mint békéketvő által Kolozsvárt ünfeladára akarta bírni, e kapunál követte el szülővárosra megszabadítására az ünfeladós ama diós tettet, mely Marcus Aurelius R. galusához hasonlítható, s mely a világtörténetben is méltán helyet foglalhat. A basa Brétfő táján a Nádas terén táborozott, janicsárok kíséretében küldötte be Lintzighet, hogy a polgárokat a város feladásra rábeszélje; figyelmeztetést a halál torkában volt, s mégis a feladástól származó veszélyt látva, midőn a Hidkapu-bástyához értek, a kísérő janicsárok ösztönzésére tartott latin beszédében azt adta értesítésre a népeknek, hogy a törökök semmiképpen ne bocsássák. E bátorság és hőn szeretett, Lintzigh magánérdekének a város közérdeke előtti im e megtagadása, lecsendesítette a törököket.

Kolozsvár bástyái a kolozsvári csehék gondviselése alatt állottak. A hidkapui a lakatosok s velők egyesült pléhesek, sarkantyú- és kardsinálok csehtársulata volt a mult század közepéig. Ők tartották fén békében, felszerelték s védelmezték háborúkban. A súlyos polgári kötelességek fontos politikai, kereskedelmi és ipari jogok voltak köztve. S ők szívesen hordozták azt, büszkéek voltak ezekre. A nemest kardja s vitézsége tette valódi nemessé, a városok lakosait az ő közelebbi kis honjuk — városuk — védelmében való részesség valódi polgárrá. Kolozsvár népe háboru idején bezárta kapuit, várakait vízzel megtöltötte, hidait felvonta, polgárai a falakon elhelyezkedtek, s bátran néztek szembe bármilyen veszéllyel; rokon-szenvét keresték a királyok, a vidéki nemesség kebelében menhelyet talált, az országban támadt lázadás hullámai falakon nem egyszer megtörttek. Sok nagy történelmi elhatározás, tényező e jól megerősített kis város, nem egyenlő épen a hidkapui bástya volt. — E bástyát Kolozsvár történetének ahoz fűződő szép és nagy momentumai mintegy a költészet varázsszínében tüntetik fel a kegyeletes utód előtt. A multat ismerő, az ősek erényei és alkotásai iránt tisztelettel viseltető polgár átvizsi ez érzelmet ama tanulság- és szenvedélyteljes mult emlékeire is. Ez a művelt népek halála őseik iránt.

E tornyot a magyar történelmi társulat eredeti építésmódoiban kijavítva továbbra is fentartani javallotta; javallatát a kolozsvári fiók-társulat és egy nyolcztagu vegyes szakértő bizottság, valamint a hírlapirodalom egyhangu szavazata élénken pártolta; mindazáltal Kolozsvár képviselőtestületének nagy többsége 1869. évi július 21-ki gyűlésében, 210. könyviszám alatt azon indokból: „hogy a régi várfal e maradványai történelmileg nem oly fontosak, mint a város jelenlegi azon feladata, hogy területén az időszerű közlekedési könnyebbítések, utca- és térrendezések minél szélesebben végrehessenek, valamint annál fogva is, hogy a városi közigazgatás jelenleg nagy részben igénybe van véve, s a kaputornyok fentartási költségei még növelnék azt” — lebontást elhatározta. És így 1870-ben Kolozsvár történetének egy elő daraja, egy hajdanok iri tisztes emléke ismét el fog tűnni, mit nekem feljegyznem, nem kedves, de igazság iránti kötelességom.

*) IOVI OPTIMO MAXIMO TAVIANO. PRO SALVTE IMPERATORIS ANTONINI ET MARCI AURELII CAESARIS GALATAE CONSISTENTES MVNICIPIO POSERVVNT. (Momsen és Torma Károly olvasása szerént.)

A püspökök egyetemes ülése Rómában.

Képünk egészen hű vázlatban ábrázolja az egyetemes gyűlés (ökumén koncilium) ülést a nagy ülésterombban, mely szent Péter templomának észak felőli transeptjében van. A roppant csarnok-terem építészeti nagyszerűsége, óriási boltzataival, nem volt a lap nagysága által korlátozott rajzban föltüntethető, melynek első czélja volt maguknak a püspököknek elhelyezéséről, s az ülés egész arculatáról minél világosabb fogalmat adni.

Özsentsége, IX. Pius pápa, trónon ülve elnököl a terem északi végében, balján Antonelli bíbornok áll, míg a kíséretét alkotó püspökök körüli s a trónmagaslathoz vezető lépcsőzetesen csoportosulnak. Jobb- és balfelől a terem emelt helyén éresek és patriarchák két csoportja látható padokban, melyek fölött mind két oldalon egy-egy kisebb karzat függ, egyik a zenekar számára, másik azon kevés számú főrangúaké, kik kiváltsággal bírnak, jelen lenni a üléseiben. Az egyháznagyok nagyobb csoportja számára, végig a terem két oldalán emelkednek fokozatosan a padok, míg az oltár a terem déli végén van föllálítva. Hivatalos tudósítók azon asztaloknál írják jegyzeteiket, melyek a püspököknek az elnöki emelvényhez legközelebb álló első osztálya előtt vannak elnyönsen elhelyezve. A külvárokat küvetvei pedig a jobb oldali nagyobb karzatról tekintenek alá a mitrás feljü püspökseregére.

Az újv első keddjén tartotta a szent gyűlést negyedik ülést, melyről képmint véve van. A szent lélek tiszteletére mondott misét Monsignor Spalding, baltimorei érsek tartotta; s annak végével a gyűlés föltárára hirdette ki az egyházi fejelem tárgyában választott bizottságra beadott szavazatok eredményét; azután beszédre a szerzetes rendek ügyében választandó bizottságra a szavazatok. Ennek végével tartotta az egyetemes gyűlés első vitaközését, melyben tárgyalás alá vette a rationalismus ügyében az előbbi ülés alkalmával kiosztott irományokat. A vitaközést Rauscher bíbornok, bécsi érsek nyitotta meg. Ez ülésben, mely déli egy óráig tartott, még hat vagy hét érsek s püspök beszélt. A vita csütörtökön s vasárnap folytatott. De menett tovább kísérni nem a mi földatunk.

Tompa Mihályról.

(Vége.)

„Ujvári üdvözlét a „Vasárnapi Ujság” szerkesztőjéhez.” (III. kötet, 174. lap.) A költemény csaknem teljesen megmagyarázza maga-magát. Heckenast a „Vasárnapi Ujság” kiadója méltán nyolcván Pákh Albertnek a „Vasárnapi Ujság” alapítása, fenntartása és elterjesztése körüli érdemeit, a tizedik évet jutalomévként engedte neki mint szerkesztőnek, s ez évet Tompa költeményével nyitották meg. Tompa és Pákh különben is igen jó barátságban voltak. Már a forradalom előtt megismerkedtek, s a forradalom után barátságuk erősült. — Mindketten betegesek lévén, sokat tréfláltak egymás bajain, és Tompa nem győzte bámulni azon kedély-nyugalmat, sőt életvidorságot, melylyel Pákh mindig szenvedést tűrt. Sokszor mondta, hogy ezt szeretné tőle, nem ugyan el-, de megtanulni. Pákh életének utolsó évében is fenn volt Pesten, és akkor is a legtöbb időt együtt töltötték, még folyvást tréflálva és adomázva.

„Novemberben” 1865. (Horváth Lajos képviselőnek, barátomnak, III. kötet, 197. l.) E költeményt az 1865-diki választások alkalmával írta Tompa, midőn Horváth Lajos képviselővel választott Miskolcon, és Deák-párti programmot adott. Tompa nem hitt, nem bizott, hogy a dolgok javunkra fordulnak, s bár bizik a nemzetben, mégis félti. „Mészes madzag, kézzsoronogtatás, politikai nyájás Judásmosoly és csók: válságos időben attól félted a nemzetet!” — mondja e költeményhez írt jegyzetében. E választások Tompa nem volt Miskolcon, csakis baráti kedves emlékü, szíves ragaszkodás jeleül kapcsolta e költeményt Horváth Lajos nevéhez, mivel hosszú időn keresztül a legbensőbb barátságban élt, melyhez a miskolci körben még Lévaival való barátsága hasonlítható csupán. Miskolcotól különben is, de érettek még inkább szerette Tompa.

„Ha...” (III. kötet, 224. l.) E költemény harmadik s egyszerűs mind legszebb része, mint látni való, nehezebb szól, szava itt is épen oly gyöngéd, mint mindenütt, a hol nehezebb szól. Komoly, de szelid és mély érzelmű költeményeket foglal

magában a sorozat, melyeket élte vége felé összerakott a költő, hogy azokat nejeinek átadja. E költemények közül a legtöbb nem is annyira szerelmes, mint inkább családi vers. Még családi körből is ír korábbi viszonyára vonatkozó szerelmes verset: „Első szerelmem.” (II. k., 67. l.) de ennek hangja is annyira nemes, az emlék oly ártatlanul gyöngéd, hogy legesekélyebb visszatetszést nem ébreszt. Kedélyének ezen oldalára vonatkozólag így ír róla egy barátja, ki nagyon hosszas és igen közeli ismeretségben állott vele: „A csapodárságot, szerelmi betegséget is emlegetik itt-ott versei. En önála a szeretetben állandóbb és hibébb férfit nem ismertem. Szerelmi költeményei, versei nagy tömegéhez mérve, különben is csekély számúak. Legnagyobb részt azok is nejehez, részint még mint leányhoz, részint mint már nőhöz vannak írva. 1848 után, ha versében szerelmi érzés szól, az csupán nejét illeti. Régebbi időbeli íly tárgyú költeményeinek ki vagy kik voltak tárgyai, határozott bizonyossággal meg nem mondhatom. Volt egy ismeretsége Sár-Bogárdon, egy ottani birtokos család gyermek-leánykaja. Továbbá Szatmármegyében a Böszörményi család leánya Kati. Tompa haldoklása évében megemlékezett mindkettőről, s arcképet küldte a most már család-anyaiknak, s gondolom, búcsúorát is.” — Így jellemzi őt, a ki jól ismerte, s ilyenek ismeri meg mindenki költeményeiből is. Mert hisz a „Szeret-telek, nem tagadom.” (II. k., 187. l.) csak egyszerű kis (nagyon kedves) tréfa, s a „Szeretlek, mint a lelkemet.” (III. k., 142. l.), alkalmasint inkább képzelt, mint valódi kínzásról beszél, még e kínzás mellett is boldognak állított nejehez.

„Haldokló mellett.” (III. k., 256. l.) Hosszas és lelkiismeretes gondolat folytatott papi pályája alatt alkalmasint valóban előfordult e jelenet. Mint pap különben is leginkább szeretett oktatni, tanítani, s vigasztalni másokat azokban, a melyek magának is fájtak. Hit és kétely benne is örök harcban állottak egymással, s az élet erkölcsi viszonyaiban levő számtalan megoldatlan ellentét elméjét is szüntelenül foglalkoztatta. Mint pap minden művében az egyszerűséget tartotta leginkább szem előtt; egyik levelében erre nézve így szól: „En hallgatónak így beszéltem: Szeretted hűveim! a jó Isten felhozta a fényes napot, mely sugarával életet, áldást s örömet hint a földre; az éj elmult, reggel van; jertek imádkozzunk a munkálkodjunk!” — Nem hallotta meg senki: Segédem, vagy a legatus így szólt: „Az éjnek koromsájtát arczu réme rohanva tünt el a korány bábajos tündére előtt, ki fénykoszorúzt dísz homlokával, sugár fürteivel, ajkának bíbor mosolyával kelet trónján megjelent. S a hallgatóság nagy — kivált női — része magán kivül volt. Mosolyogtam s nem bántam, maradván tovább is a régi.” — (Hauva, ápril 25. 1867.)

Adomák és jellemvonások a skót életből.

— Dean Ramsay könyve. —

Tizenhetedik kiadása van előttem egy könyvnek, — s bizonyára már nem ez a legutolsó azóta, — az öreg edinburghi Dean*) becsületes képével a czimlapra, a mely könyvet a londoni „Athenaeum” tréfásan, ugy ajánlotta a közönségnek, hogy ez a legkitünőbb vasúti olvasmány azok számára, kiknek máskor nincs idejük vagy kedvük az olvasásra; s a kik ebben oly kitünő adomákat és eleven vonásokat fognak találni, melyek az olvasás után is egy-egy félóra a legkellencebb nevető izgatottságban fogják tartani az idegeket. Nálunk magyaroknál, a kik ráérünk az utazáson kívül is az olvasásra, bizonyosan ebed utáni olvasmányként fogta volna ajánlani, a mihez mi azt tesszük hozzá, hogy a ki igazi lelki gyönyörűséggel akar eltölteni egypár órát, ebed után vagy vacsora után, vagy a napnak bármely részében, vegye elő Dean Ramsay könyvét, s ezélni el van érve. De az élvezeten kívül ismeretben is gazdagodik az ember ez olvasmány által. Valamely nemzet jellemének, gondolkodásának, kedélyének megismerésére alig van egy-egy kitünőbb eszköz, mint azon nép adomáinak, tréfás mondasáinak, feltűnő sajtáságainak tanulmányozása, a mint ezen sajtáságok a mindennapi élet egy vagy más körében, mutatkoznak és mutatkoznak; s a melyekben épen azon nép kedély-világának termékei nyilatkoznak. Ezek különböztetik meg leginkább az egyéntől, a nemzetet a nemzetől.

*) Olyanforma hivatalos állás az angol egyház kormányzatában, mint nálunk az esperesé.

A skót nép — a mint tudjuk — sokáig független királyságot képezett a sokkal nagyobb és hatalmasabb déli szomszéd mellett, s bizony nem kevés pénzébe és vérebe került Angliának a harmadfél milliónyi skót beolvadása. S ez nem is volt olyan könnyű és egyszerűen történő dolog. Még a tényleges beolvadás után is, a skót nép nemcsak a törvényekben és közigazgatásban tartott fenn egy esomó kiváltságot és ősi szokást a maga számára, hanem századokon keresztül megőrizte, a hatalmas angol miveltéggel szemben, jellemének egyéniségét, annak kiválóbb tulajdonait. Az ugyanazon kormányzás, rokon miveltéssel, hasonló égjel, és többé-kevésbé létező faj-rokonság mellett is, vannak a skót népek egyes tulajdonai, melyek őt határozottan megkülönböztetik az angoltól. Nyelvét ugyan felcserezte az angolval, de azért kiejtése ma is elárulja a skótot. Az angol finom középfangokat, — a miből oly temérdek van abban a nyelvben, — többé-kevésbé kiszélesíti egész hangokká, innen a „széles skót accentus” elnevezés. Azonkívül eredeti ősi szavaiól sokat átvitt az új nyelvbe, melyeket az angol nem ismer. Burns költeményeihez egy egész külön szótár kell, hogy megértjük scotticismusait.

A mi még jellemzi a skótot, a rendkívüli macskaszívűség és életere-valóságán kívül, mely nagyobb az angolnál is, a modornak, a kedélynek bizonyos nyíltsága, egyenessége, mely az idegnek meglepi, elragadja, s mely sokszor bizonyos fokú durvasággal megy. Olyan u. n. egyenes, szókimondó férfiak és asszonyok nemcsak Magyarországon vannak, hanem Skóciában is, kivált a régebbi nemzedékben. Másik ilyen jellemző tulajdon, a kedélynek rendkívüli gazdagsága és gyöngédsgége. Olyan gédelgető, szerető, gyöngéd szavakban a skót közbeszéd sokkal gazdagabb, mint az angol. Szeretettét átvizsi nemcsak személyekre, a kis babára, a gyönyörűséges kis feleségre, hanem a hazai föld kedvenceiből állataira és madaraira is. Még Uj-Zelandra vagy Kaliforniában is, a hol meggazdagodott, panaszkodva sohajt fel, hogy hiszen ország volna ez, nincs is semmi bajuk, van bőven minden, de mit ér, ha nincsen lincio-madár?

Még egy kiválóan fő vonása van a skót népek, szintén sokkal erősebben jelzett az angolnál, az egyház és vallás ügyének óriási fontossága, rendkívül nagy szerepe a mindennapi életben. Éjjel és nappal egyháza ügyével foglalkozik, az legkedvencebb beszéd tárgya; szája tele bibliai mondatokkal, melyeket gyakran meglepő, tréfás humorral alkalmaz, meghallgatja és szigorúan megbírálja a prédikációt, ellenőrzi a papot, hogy „egészéges tanokat” hirdet-e; születés és halál, templom és temető körül forognak gondolatai, s mindezek között a papnak kedves, megnyerő, mégis tiszteletteljes alakja, a kihez rendkívüli bizalommal és szeretettel fordul minden dolgában, hivatalának megadja az első helyet, hogy maga legyen a második utána. És azután a lelkes, az a jó tisztes alak, a kinek semmije sincs, mindegy, mi dené van, ki tanít, főd, jót tesz, szoret, enyeleg és tréflál hűveivel, mindeniket a maga idején, s kiről annyi tréfás vonás van följegyezve a skót nép kedélyében.

E nagy egyháziasságot is a skót nép lelkületén kívül leginkább annak története magyarázza meg. A reformatio egy országért sem tett annyit, mint Skóciáért. Korunk egyik legnagyobb történetírója, Fronde kimondja, hogy nemcsak Skóciának, de Angliának szabadságát is az mentette meg. Volt egy időszak mindakét nemzet életében, a mikor a presbyteri kormányforma volt minden. Ázval maradt vagy bukkott a nemzet szabadsága. S ez időszak oly közel hozta a nemzet lelkehez a vallás ügyét, hogy az odapadt, betöltte azt egészen, s ettől fogva soha el nem szakadt attól. Átálános miveldés tekintetében is csaknem mindent a reformatióknak köszönhet Skócia. Eltekintve az egész országban felállított és szervezett közszégi iskoláktól, melyek Knox János nagy érdeméről tanuszkodnak a melyek tekintetében Skócia megelőzte Európának minden államát, maga az az intézkedés, hogy a biblia olvasása naponként kétszeri foglalkozásává tételét a népek, abban a korban kiszámíthatatlan jó hatástu volt. Az értelem és kedély képzését nem számíttva, az olvasni tudás képességét megőrizte az egyszerű földműves vagy napszámos családokban, kik az iskolákból kikerülve, talán soha könyvet nem fogtak, ha öreg bibliajuk nincs, melyet estenként a tűzhely körül ülve annyi gyönyörűséggel olvasgatnak. De még emel is talán fontosabb volt egy másik nevelési eszköz, mely szintén az egyház kezéből került ki. Csaknem egy századon keresztül a

különböző egyház-kormányzati formák felett folyt a harc, még pedig nemcsak szóval, hanem karddal és láncokkal is. A papok felvitték a szőszékbe az ügyet, s ott fejtegették, igaztva és tanítva. Ezáltal a nép nemcsak magává tévé a kérdést, nemcsak az érdeklődés fokozódott benne a logmagasabbra, hanem egyszersmind a kérdés vitatását kivén a mindennapi életbe, értelméle vitatkozásokban erősödött, gazdagodott. s folytonosan nemzedékeken át foglalkozásban tartván, rendkívüli fejlődést vett, visszahatván az élet egyéb köreire is. S ugyancsak rogzokozón saját ügyeit önmaga intézni el, jogainak folytonos gyakorlatában léven fölnelelve, ez a jellemnek olyan szilárságát és tettejegyet szülte, és olyan szabadság szeretett eredményeztet, a melynek párját hiában keressük egyetlen európai népnél. Nem csoda, ha ez a nép szereti egyházát.

A skót nép főbb jellemvonásairól szólottunk. Ide tartoznak bizonyos ovakodó ravaszság, — nem roz jelentésében véve e szót, — melyet rászelni rendkívül nehéz, s mely még itéleteiben, vélemény-nyilatkozataiban is rendkívül vigyáz, hogy se többet, se kevesebbet ne mondjon, mint a mennyi épen szükséges, s magát ezáltal soha zavarba nem keverje. Ide a helyzettel való gyors megalkuvás, az ideális fölfogásnak a mindennapi élet viszonyai közt való ösztönszerű kerülése, erős nemzeti érzelm, mely minden valámire való népnél megvan, és az igazi kedélyes humorának rendkívüli gazdagsága, (mely az angolnál is oly nagy szerepet játszik,) melylyel bearayozzák mintegy az egész életet, egy-egy pillanatnyi fényt, eleven-séget, derűtséget adva legkomolyabb ügyeknek, mely annyira természetű, hogy mindig, mindenütt nyilatkozik nálók, apró dolgokban ugy mint az élet legfontosabb cselekedéseiben, legmagasabb kérdéséinél, valamint a halálós ágyon.

De e vonások feltűnőbb része már kiveszőben van. Az angol miveltéssel mind jobban terjed és hódít, s alakítja át a skótokat is magához. A közép-osztály nagy része még büszkén vallja magát skótnak, s diszekodó szól Bannoekburnrd, hol Robert de Bruce a hős király megemmisíté az angol: de a felsőbb és magasabb miveltései osztály már csak mosolygó a nemzeti dicsekvés felett, mint a melynek semmi célja és értelme többé, a nemzeti eledeleket, nemzeti ruhát és szokásokat elvetve, alkalmazkodik az angol miveltéshez külsőben és belsőben egyaránt, s ha angollá nem lesz is, elfogadja ösztinét, a mit a helyzet mintegy szükségképen nyújt, a világpolgárságot a szabad alkotmány alatt, kifojtve önmagában azt a mi legjobb, s elfogadva minden néptől azt, a mi abban jó és megnyerő.

De az ősek alakjaira mégis jól esik visszaemlékezni minden furcsaságaikkal és különösségeikkel, a melynek azok voltak külsőjükben, életükben, cselekedésükben. Egy ilyen félig létű, vagy legalább eltűnőben levő nemzedék alakjait igyekedett Dean Ramsay megörökíteni föntebb említett könyvében, leginkább a tréfás vagy humoros vonásokban. Ezek közül akarunk mi is néhányat bemutatni olvasóinknak, megjegyezvén, hogy a fordítás által igen soknak el kell vesznie az eredeti szépségéből és kedvességéből, részint mivel igen sok helyen a humor a sajtáságok kifejezését használatában áll, s az u. n. scotticismust lehetetlen lefordítani, mert azt a mi táj-szólásaink nem adják vissza, részint mivel az egész nép lelkülete, gondolkodás-módja különbözik a miénktől, és sok a mi ott a viszonyoknál fogva meglepően kedves, nálunk elveszti hatását. Gondoljunk egyszerűen arra, hogy a mi tős-gyökere magyar adomáink mennyit veszítenek például a németre való fordítás által. De még így is azt hisszük, nem lesz érdektelen ez idegen kedélyvilágba való betekintés.

(Folyt. köv.)

A hős és nehezkedés.

Az akadémia természettudományi osztályának legutóbbi ülésein Greguss Gyula nemrég elhunyt fiatal tudósunk hátrahagyott értekezését olvasták föl, melyet legalább kivonatossan, mi is érdekesnek tartunk olvasóinkkal megismertetni.

Szerző egy új hypothesis állít föl, melyet tapasztalati adatokkal nem képes ugyan bebizonyítani, mely azonban mint pusztán odavetett gondolat is, Greguss csinos kidolgozása nélkül is, teljes figyelmet érdemel.

A nehezkedés ismeretes törvényt vizsgálva, e kérdést teszi az értekező: Midőn két test egymásra vonzerőt gyakorol, s a kisebbet a nagyobb

magához vonja, ilyenkor vajjon csupán a kisebb testben fejlék-e ki egy eleven erő (a mozgás, melylyel a nagyobb felé indul), vagy egyszersmind a nagyobbikban is? És vizsgálódási útján azon eredményre jut, hogy valahányszor a nehezkedés folytán a testekben rejő fosz-erő eleven erővé alakult át, vagyis a kisebb tömeg a nagyobb felé esik, mindannyiszor e nagyobb tömegben hó fejlődik, mely egyenértékű a kisebb tömeg által képviselt munkával.

E föltételek törvény a legérdekesebb következtésekre nyújt alkalmat a világtestek s különösen naprendszerünk körében.

„Először is — írja a szerző — megmagyarázható lesz belőle, hogy a központi égitestek melegebbek mint a holdak s bolygók, melyek körülük keringenek. Földünk melegebb a holdnál, s rendszerünk központja, a nap, a hőségnek szinte kikapadhatatlan forrása. Ennek ugyan más magyarázata is van: a kisebb tömeg hamarabb hűl ki, mint a nagyobb, s így természetesen, hogy a keringő kisebb tömegű égitestek hidegebbek, mint az illető központi test. Ez azonban ki nem zárja, hogy a központi test melegebbek fantartásában az imént említett körülmény is közre ne működjék.

Több ízben fölvetették azt a kérdést, honnan veszi, honnan pótolja a nap azt a roppant meleget, melyet már millió meg milliónyi évek óta lövell szét a világűrben? Vagy minden pótlás nélkül rohanva siet-e a kihűlés és megdermedés állapota felé, saját veszélyére és a mi veszélyünkre? Mellőzve az e kérdés megoldására irányzott véleményeket, csak azt az egyt említ, mely az újabb időben került föl. Ez oda szól, hogy a nap hevét a nap gömbjére hulló meteorok táplálják. A meteor-hullás földünk színén sem ritka tünemény s a nap roppant vonzó erejénél fogva ott a nap szintén kétségkívül sokkal nagyobb mértékben időzheti elő e jelenségek. A hó, a mint azt jelenleg felfogjuk, nem anyagot fogyaszt, hanem eleven erőt s a lehulló meteorok nem is anyagokkal, hanem a nap testébe való ltközések által fejlesztenek meleget, mely a meteorok rendkívüli gyorsaságánál fogva tetemes lehetne. Igaz, hogy a természet nagy messzeható czélok elérésére gyakran meglepőleg egyszerű eszközökkel él, — de megvallom, hogy a fűtésnek ezt a nyers, erőszakos módját nem annyira egyszerűnek, mint inkább szegényesnek találom. Hát csakugyan ily folytonos döngetésre, ily durva oldalba-lökésekre volna szükség a napnak, hogy fenntarthassa áldásos működését, s fényt s hőt árasztthasson maga körül? Saturnus módjára saját gyermekeit kellen-e rendre felfalnia, hogy ezekkel táplálkozza a fennmaradókat életű sugaraival boldogíthassa, míg talán majd rájuk is kerül a befalatsás sora? E felfogással nem igen tudok megbarátkozni: egyébiránt tekintetbe veendő, hogy a napnak roppant terjedelmű gözköre alighanem tetemesen megcsökken a lehulló meteorok gyorsaságát, s hogy aránylag rövid idő alatt temérdek ily világforgácsnak kell a napba hullania, hogy az így gerjesztett meleg csak némileg is számba vehető legyen s némi pótlásul szolgálhasson azon roppant hőmennyiségnek, melyet a nap pillanatonként szétáraszt. Am ítélték meg a csillagászat, vajjon ily tömegnek helyváltoztatása nem okozna-e az égi testek mozgásában már egy rövid század alatt is észrevehető megváltozásokat?

Hypothesisünk sokkal szerencsésebben oldaná meg e feladatot. Földgömbünk ugyan körülbelül csak 0.003 meternyi esik másodpercenként a nap felé, de már ez a kis esés is a tömeg nagy volta mellett rengeteg munkát képvisel s az ezzel egyenértékű meleg sok billiónyi hő-egységre rugna másodpercenként. Egmaga tehát földünk keringése már jelentékeny hőfejlesztésre szolgáltatna alkalmat a nap testén. Vegyük most számba, hány bolygó, bolygócska, hold, üstökös kering a nap körül, s mindezeknek esése mily rengeteg munkaerőt képvisel, s el kell ismernünk, hogy ha e munkával egyenértékű hő fejlődik a nap testén, e hő, ha nem is teljes, de mindenesetre tetemes kárpótlásul szolgálhat azon melegért, melyet a nap szeretsugárzóva elfogyaszt.

Minél közelebb van valamely bolygó a központhoz, s e szerint a hatalmasabb vonzás következtében minél több munkát végez pályafutásában, kárpótlásul annál nagyobb fényt és melegben részesül. Azon körülmény pedig, hogy a távolabbi eső bolygók több holddal rendelkeznek, azt juttatná eszünkbe, hogy a holdak által fejlesztett meleg földünkre némileg azt a veszteséget, melyet a bolygók a naptól nagy távolságuk miatt hő dolgában szenvednek.

Egyveleg.

** (Nep. sz. János mint hitelező.) Egy kedélyes öreg hivatalnok hunyt el nemrég M.-Szigeten, ki, mert nagyon is kedélyes és bonviván ember volt, tulajdonosokat költött. Utóljára már nem igen akartak az öreg Cz. . . nek kölcsönözni, mert gyöngéltető egészsége kétséssé tette, ha megfizetheti-e valaha adósságát. Az odaváló lelkész szánakozott az öreg s a Nep. sz. János-alapból 100 frtot kölcsönzött. Az öreg ez idő óta, valahányszor a sz. János-szobor mellett elment, mindannyiszor levette kalapját. Halála után felbontották végrendeletét, melyben a következő pár sort találták: „Utolsó kérelmem barátaimhoz, hogy holtestemmel a Nep. sz. János pár percze megálljanak s bocsánatot kérjenek tőle a ki nem fizetett adósságát. Megérdemelt, ő volt legteremtőbb hitelezőm! — Barátai teljesíték utolsó kérelmét.

** (Égályi változások Franciaországban.) Dr. Fuster szerint (kinek a francia égály változásairól írott jeles munkáját a francia akadémia megdicsérette) a régi Gallia, Caesar idejében, még erdősejtől fedett zordon tartomány volt, hol sem a fügefá, sem a szőlőtőke, de még csak gyümölcsfa sem tenyészett. Később a földmívelés által annyira szelídült, hogy helyenként a fügefá és szőlőtőke ismét kezdett a déli részeken, sőt a 6., 7. és 8-ik század folytán már az északi részen is tetemesen enyhült az éghajlat zordonsága. A szőlőmívelés elterjedt Normand, Bretagne, Picardie, Brabant és Flandria megyékben, hol mindenütt sok és jó bort termesztek; a szőlő rendszeresen megérett augusztusban, és szeptemberben már szüreteltek. A 9-dik századdal ellenkező irányú változás állott be. A mint az égály javulása délről

észak felé terjedett eddig, úgy most megfordulva roszaabult északról dél felé. A szőlőtőke Flandriában és alsó Normandiában s nyeleni kezdett; a 11-ik században Picardie, Bretagne és felső Normandia még jeles borokat termelt, de a 12. és 13-ik században már e megyék is hanyatlottak; hasonló sors érte két-három századdal később Orleans, Suresnes, Sevres és Argenteuil szőlőmívelését, és a 16-ik században a természet ezen visszalépése már egész déli Franciaországban érezhető lón, hol a narancs- és olajfa lassanként kipusztult. Jelenleg az éghajlat Franciaország egész területén folyvást roszaabul. Ugyanezt tapasztalják Németországban is.

** (A vasutak befolyása az időjárásra.) A „Boston Traveller“ szerint Amerikában mindinkább terjed az a nézet, hogy a Pacifco-vasut által átszelt vidékeken nagy változás tapasztalható az éghajlatban. Ép ily változás tapasztalható a nyugati tartományokban is, hol az utóbbi 4-5 év alatt folyton tartó szárazság helyett most bő eső jár. Mindennek oka, — mondja az illető amerikai lap — a vasut „mivel a sínek által egyenletesen terjed el a villanyosság.“ Azonban az okra nézve nagyon téved a „Boston Traveller“, mert ha áll is, hogy a vasutak befolyással vannak az éghajlatra, de nem azért, mivel sínek által szétterjed a villanyosság, mert ez egy phisicai absurdum, — hanem azért, mivel körülöttek élet, kultúra, kiterjedt gazdaságok, építkezések, vízvezetékek, városok, faluk stb. jönnek létre, s így aztán e felszín változásnak igen is lehet hatása a klímára.

** (Orült táncverseny) fordult elő közelebb Pittsburgban (Amerikában). A tánczerem birtoka drága arany gyűrűt tűzött ki jutalmul azon párnak, mely legtovább győzi a keringőt. — Tizen-

két pár jelentkezett is a versenykeringőhöz, s éjjelfkör a zenekar rákózd az „Il baccio“ ismeretes keringőt. Husz perc múlva hét pár kidőlt. A többi folytatta a bódító táncot. Egy órával később másik öt pár kimerülten távozott a körből, s már most csak két pár járta egyedül. A negyedik óra vége felé a zenészek is oda voltak; a hegedűsök újból vér csepegett (!) a hurokra, de azért tovább húzták, tovább járták. Az ötödik óra kezdetén többen a jelen voltak közül, az örült, öngyilkos tánc folytatása ellen tiltakoztak, de sikertelenül. Miután az ötödik óra is lefolyt, egyike a táncosoknak ajánlatot tett, hogy a táncos is, s örömrivalgások közt adák ki a jutalmat a győztes győző párnak. — A két utóbbi pár azonban drágán fizető meg kitartását. A lányok inkább a halálhoz voltak közel, mint az élthez, a cipőt le kellett vágni lábukról, melyek az idomtalanságig feldagadtak. A fiatal embereket elalélt állapotban vitték haza, s nyilván életükkel fognak adózni balgaságukért. A zenészek egészen tönkre voltak téve s felfogták, hogy soha sem huznak versenyzők talpa alá.

** (Népszámlálási kuriosum.) „Lesz szives kegyed megmondani, melyik évben született,“ kérdi szemérmesen a népszámláló egyik delnőt. „En kérom 20 éves vagyok“ felele ez. Az ügynök beírja — a csupán udvariasságból is, lelkiismeretesnek tekintendő vallomást; azután a család legidősebb gyermekének évszámát kérdi ugyancsak az előbbi delnőtől, — „6 kérom 15-éves,“ a felelet; a jámbor ügynök pedig a kételkedés legkisebb nyilvánítása nélkül kénytelen beírni a kuriosus vallomást egy elfojtott mosoly mellett, jól tudván, hogy a 15-éves fiúnak a 20-éves delnő édes (s nem mostoha) anyja.

T Á R H Á Z.

Levelek a magyar birodalom keleti széléről.

III.

(A brassóvidéki csángó atyfiak.)

Brassótól északra, a tömösi szorosról a bodzaiig, épen a hallatszéli havasok alján húzódik hét falu; már nevelikből kiérzik, hogy magyarfajúak ők veték meg alapjaikat; neveik ezek: Pürke-rez, Zajzon, Tatrang, Hosszufalu, Csernáfalu, Türkös, Bácsfalva. — A Barca másik felén, Brassótól délnyugatra, van még három: Apáczsa, Krizsa, Ujfalu; szokásokra, nemzetiségre, birtokviszonyokra, közigazgatási szervezetre épen társai az előbbi hétnek. Ezek együtt képezik Brassóvidék 10 magyar faluját.

Ezen községek közül legfőbb Apáczát és Zajzont ha hallotta emlegettetni soraim legtöbb olvasója; az elsőnek nevét emlegettetett tette Apáczai Cséri János, magyar philozofus, — a másodikik szegény Zajzoni Rab István, korán elhunyt költő.

Pedig van ok rá, hogy mindvalamennyit ismerje, mindvalamennyire testvéri gondját fordítsa az összes magyar nemzet. Nemzetiségét több századon át annyira ellenséges körülmények közt őrizte meg az a nép, hogy csodának tekinthető annak megőrzése; nyelvben, szokásban sok olyan ós vonást tartott meg, a melyek másuttan kivesztettek; és a fejlődésnek minden képességét bírja lekében.

Eredetök felől többféle vélemény uralkodik; némelyek a Királyhágón tulról jött magyar telepnek, némelyek székely gyarmatnak tartják; vannak, a kik a moldvai csángók testvéreit keresik bennök; ők maguk egy folyamodásban, a melyet 1868 végén adtak be a közköztudományi magyar miniszteriumhoz, beszenyő-eredetüeknek vallják magukat.

Abban meggyeznek mindnyájan, hogy a 15-dik század közepe tájától laknak ezen helyen. B. Eötvös minisztert, midőn legutóbbi körutja alkalmával meglátogatta őket, így üdvözlötte egyik papjuk: „Nagy Lajos király óta laknak itt ócsinok; Nagy Lajos király óta soha sem volt akkora ünnepe eme községeknek, mint a mai.“

Nagy ünnep lehetett bizony szegényeknek, hogy magyar miniszter magyar nyelven szól hozzájuk, mert Nagy Lajos király óta csak német rendeletet kaptak ok minden felsőszégtől. Biráik és közigazgatási főnökeik Brassó város hasznabérlői voltak egészen a legújabb időkig, a kik mindenféle jogot és előjogot kíméletlenül gyakoroltak felettük. Az urbériség megszűnté óta előbb osztrák bezárköt képeztek; azután visszacsatoltattak Brassó városához; annál törvénykeznek német

nyelven; az küld számokra saját városi tanácsosai közül közigazgatási inspektorokat. Nagy kegyeséget tett velök Brassó város, midőn nem régebben megengedte, hogy a vidéki bizottságba két-három tagot küldjenek. Ezzel azonban a közigazgatásra csupán névleges befolyást nyertek, mert a vidéki bizottságnak épen annyi tagja van a városból is, mint a vidékről, és természetesen, hogy a városiak mindig jelen vannak mindnyájan és mindig többségben; de máskülönb is hogy morne szembe állani a szegény jegyző és bíró a nagyságos tanácsosokkal, inspektorokkal! Aztán az egész vidéki bizottság hatásköre felette szűk: közigazgatási hivatalnokai választására épen nem foly be; hanem választ a város tanácsot, a tanács aztán inspektorokat nevez ki kebeléből a falvak számára. A török hódoltság alatt lehettek hasonló állapotban hazánk más részei.

En nem vádolom ja száz urakat; a humanus, szorgalmas, rendszerező száz urakat nem vádolom én sehol; hanem erre az intézményre csakugyan kimondom, hogy korunkban vérlázító. És szeretném megkérdeni az ő náluk mulatót Charles Bonert, meg az új „Pressének“ ama híres levelezőjét, a ki egyebet sem tud, csak az erdélyi miveltszások ollyomatását hirdeti a barbar magyarság által, — szeretném megkérdeni, hogy hol mutatnának példát, a hol magyarok gyakorolnának hasonló hatalmat szászok felett, mint a minőt Brassó tiz faluja felett a szász urak gyakorolnak.

Pedig az a magyarság száma nézve is nagyon tekintélyes. A tiz falu összes lakossága 32—34 ezer; abból 18—20 ezer a magyar, a többi román.

Egyháziilag, ha szabadelvűben is, de idegen nyelven, idegen szellemben kormányoztatik ez a nép; minthogy evangélikusok, az erdélyi evang. superintendenshöz tartoznak; az pedig egészen szász. Nem is látott a tiz falu népe Nagy Lajos király óta egyházi körrendeletet magyar nyelven. Ilyen felsőbbégek alatt aztán nem is fejlődött ebből a népből semmiféle értelmiség. Egy-két pap, egy-két jegyző most kezd az ő fiaikból telni; papot, repot rendszeren vagy a magyarországi evangélikusok közül, vagy olyan szász kaptak, a ki tudott valamit magyarul; jegyzőket nagybárra Brassó fiaiból teltek ki. A tanítószág nem olyan kapós, arra alkalmaztak egy-egy református székely embert is.

Nem csoda-e, ha ilyen körülmények közt ez a nép megőrizte nemzetiségét? És nem roppant veszteség-e az összes nemzeti és országos miveltségre nézve, hogy ebből a tehetséges népből, a viszonyok nyomása alatt oly kevés értelmiség fejlődhetett?

Meg lehetne kérdeni, hogy ilyen szabadelvű

alkotmány alatt, a mely minden nemzetiség kifejlődésére szelles tét nyit, a mely egyik nyelv használata elébe sem vet korlátokat, szabad-e eltérni, hogy egy összfűző területen lakó 20 ezer (a brassóvárossal együtt 24 ezer) magyar — idegen nyelven kormányoztassék; hogy az országos kormánytól magyarul érkező intézkedéseket, az országos törvényhozás által magyarúl alkotott törvényeket előbb lefordítsák németre és úgy közzöljék ezekkel a magyarokkal. De tán segíti fog ez a meggyorradés. Egyháziilag hogy ki segít, miken és mimódon, azt nem tudom. Legtermészetesebb volna, hogy az erdélyi evang. superintendensia állítson ezek számára egy magyar espereséget. Könnyebb egy esperestől megkövetelni, hogy németül is tudjon, mint 20—22 ezer földnépétől. Nem is tudom, hogy ennek mi állana utájában; és ilyen buzgó nép, az egyháznak ennyi hi tája, meg a méltányossági tekintet megérdemelnék a superintendensia figyelmét.

Daczára elhagyatottságának, daczára azon körülménynek, hogy rendkívül szűk határra vannak szorítva: a mint ők kifejezték, Tisza Kálmán geszti kerte jóval nagyobb, mint az összes hét falu birtoka, — ez a nép mégis sokat tett nemzetiség fenntartására. Temploma van, egyet kivéve, minden községben; abban is épül már; iskolát pedig olyat állított minden községben, hogy megszűföldön ritkiják párjaikat városgyei helyeken, — és mindazt önmegrovás utján a nép, idegen segítség nélkül. Erdészetből, baromtenyésztésből, gazdag szász községek földjeinek részében mivelésből tartják fenn magokat a jó csángók, és köz-eljeljaukra többit áldoznak, mint nagyon sok, terjedelmén határon duskáló község.

Sokat írhatnék még ismertetésül; de legyen elég most, befűjezésnek annyi, hogy a közköztudási miniszter teljes gondnal fordult már ezen nép felé; körutja alkalmával meglátogatta őket; utóbb 1000 darabnál több tankönyvet küldött gyermekeiknek ajándékban, és megígérte azon kérelmek teljesítését is, hogy számukra egy felsőbb népiszkola állítsassék.

Nem is üdvözölhetnék a közköztudási törvényt nagyobb örömmel sehol, mint ez a nép a hogy üdvözölte; megváltót látott abban. És daczára a sok akadálynak a tizből hét község már átalakította evang. felekezeti iskoláit községiékké.

Kétségekívül lesz gondja a belügyminiszternek is rájuk, már csak azon körülményndől fogva is, hogy birodalmunk délkeleti sarkánők képezik a leg-szélső magyarságot, még pedig egy összfűző csoportban.

Réthy Lajos.

Irodalom és művészet.

(Érdekes irodalmi udonsági) Kemény Zsigmond új, nagybbszörű historiai regényen dolgozik. Targya III. Károly király korszakából van merítve. A regény valószínűleg a „Pesti Napló“ tárcajában fog legelőször napvilágot látni.

(Az „Archaeologiai Értesítő“) ez évi első száma, mely a folyóirat II-dik kötetének 11-dik füzetkéje, megjelent. Első czikke Schultze Ferenc építész erdélyi utjának vége. Vidombák, Fogaras, Szeben vannak itt tárgyalva, az utóbbiban a székegyház, a Bruckenthal-muzeum s a városháza. Ezután jön: Eperjes megszállási érmei 1704-ből dr. Erdy Jánostól. E czikkben említve van, hogy a megszállási érem, mely a házak rézcsatornáiból veretett, Bärstadt báró által ezüstből utánveretett 1820—24 között; tehát az ily ezüst-érem nem egyéb koholmányul. Ez alkalmat nyújt Rómernek, a szerkesztőnek, a régiségek hamisításáról egy cikket írni, melyben a gyűjtőket a család ezen figyelemreméltó neme iránt vigyázatra inti. A mint emelkedik a régiségek becsé, a mint szaporodnak a vásárlók: egész gyárak kelteznek, melyek a régiség minden tárgyát, elefántoszeszobrokat, edényeket, poharakat, a műremekeket, fémkészítményeket, foggyereket, az ötvösség és aranyműveségek tárgyait, a bronzszobrokat, érmeket, pénzkeket, a fazekas műveket, porcellánokat stb., jól, rosszul, kitűnően s könnyen fölismerhetőleg utánozzák, s még Európán kívüli tárgyakból is állítanak fel raktárakat, mely utánzatok legnagyobb részben Párisban gyártatnak. — A füzet még a következő cikkeket tartalmazza: Szombat-helyi közlemények Lipp Vilmostól; archaeologiai levelek Lécáitól, Ebenhöchtől és Thaly Kálmántól; végül irodalmi szemle és egyveleg, tanulságos és érdekes apróságok. — Ismételve ajánljuk olvasóink figyelmébe e derék és olesó vállalatot, mely a régiségtan kedvelőinek fő érintkezési pontja hazánkban. Egy 20 ívet kötet ár 3 ft. Előfizethetni Aigner könyvkereskedésben.

** (Egy hét alatt) mióta a 1870-ki magyar hírlapok és folyóiratok jegyzékét közöltük, két új időszaki lap első száma küldetett be szerkesztőségünkhez, ezek: 1. Korszelem. Szerk. és kiadja Szilágyi Virgil. Megjelen havonként 1-szer. Ára egész évre 4 ft. (Köletkezett 1870. jan. 15-kén.)

2. Neptanoda. Maros-Vásárhelyt szerk. és kiadja Veszely Károly. Ára egész évre 1 ft. (Köletkezett 1870. jan. 13-án.)

— (A „Debreczen“) csodálkozását fejezi ki, hogy mult számunk „Hírlapirodalom 1870-ben“ című közleményében a heti lapok közé soroztuk, s bár lapunkkal csoroviszonyban áll, „azt sem tudjuk, hogy hetenként 5-ösről jelenik meg.“ Hogy a hetilapok közé soroztuk, csak onnan van, mert napi és hetilapokat különböztetvén meg, az utóbbi cím alá kelle soroznunk azokat is, melyek bár hetenként többször, de mindazáltal nem mindennap jelennek meg. Az 1848. XVIII. t. cz. 30. §. 2. pontja is csak naponként és ritkábban megjelenő lapok közt teszi különbséget. Hanem mi meg azon csodálkozunk, hogy megro oly valamit, a mit úgy látszik el sem olvasott, vagy figyelmesen meg sem nézett. Mert a „Debreczen“-ről ugyanott világosan és olvasható betűkkel van megírva és kinyomtatva: „Megjelenik hetenként 5-ösről.“

** (A legújabb magyar nyelv- emlékeről.) a „Látjátok feleim!“ halotti beszédéről egy finn tudós, Blomstedt Oszkár, ki pár év előtt Pesten járt, érdekes nyelvészeti magyarázatot írt és adott ki Helsingforsban.

** (Emlékedés a magyar katonai nevelés felől) tekintettel a Ludovicumra“ cím alatt jelent meg a napokban Kis Ferenc egyetemi had-tanártól egy röpirat, melyben hadügynyel jobb jövőjét csak úgy tartja elérhetőnek, ha gymnasiu-mainkon és reáltanodáinkon egyéb tudományokkal párhuzamban a katonai ismeretek is előadatnak, s ha a Ludovicum katonai nevelő-intézetét alakítatik át. Ezek fejtegetése közben sok gyakorlati igazságot mond el, s e miatt méltán ajánljátjuk a kis munkát, mely különben is jótékony czélra: a rokkant honvédek menházára jóvedelmez. Meg-jelent Heckenastnál s ára 50 kr.

** (P. Petőfi apotheosisa“) cím alatt Heckenast Gusztávnál egy nagyobb allegorikus krajáz jelent meg, melyet Kollarz rajzolt. A költő sirja felett — koszorúval kezében egy nemtő lebeg. A siron lant, babér és kard nyugszik; oldalt fák látszanak s a

háttérben a leszálló nap. A nemtő felett felhőkön lebeg a költő mellképe. A kép négy szögletében Petőfi atyja, anyja, szülőháza és halálának rajzai vannak éromalakban alkalmazva. A kép megrendelési ára, csomagolással s postai bérmentes küldéssel együtt, 1 frt.

** („Az egyház és házasság“) ezimű röpirat jelent meg Aigner L. kiadásában. Irta „egy pap.“ Egyháztörténeti tanulmány ez, tekintette a polgári házasságra. — Jellegje Pál apostol intése: „Mindeket megvízsgáljátok, s a mi jó, azt megtartsátok.“ Fejtegetése eredményeit azt mondja ki, hogy: „egyházi részről semmi sem áll utjában a polgári házasság behozatalának.“ Más kérdés az aztán, hogy oly előnyös és czélszerű-e, mint sokan hiszik, de ezek taglalásába a röpirat szerzője nem bocsátkozik. A röpirat ára 60 kr.

— (Uj szemlévek.) Taborsky és Parsch műkereskedésében megjelentek: „Kornélia-csárdás“ Kocskeméthy Károlytól, Serák Kornélia urhölgynek ajánlva, ára 60 kr. s Stolcz János „Dal-induló“-ja, ára szintén 60 kr.

Közintézetek, egyletek.

** (A magyar tudományos akadémia) folyó hó 17-én tartott nagy gyűlésén B. Eötvös József és Lónyay Menyhért elnökök, az új szabályok folytán lemondottak állásukról. Ezután megkezdődött a választás az új tiszviselőkre — titkos szavazattal. Az előbbi elnökök 37 szavazat közül 36 szóval újból megválasztottak. Osztálytitkárnak választották az osztályok jelöltjei, nevezetesen a nyelv. tud. osztályba Gyulai Pál 28 szavazattal 4 ellenében; a természettudományiba Szabó József 22 szavazattal 9 ellenében. A történelmi osztály titkárává az átmeneti intézkedések értelmében, Rónay Jácint eddigi akad. jegyző jelöltetett ki. Arany János fő-titkári czimmel ruházottat föl. Az igazgató tanácsba az akadémiái tagok részéről Csengery Antal választák meg.

** (A nemzeti színházi enquete.) miután egyes albizottsági munkálataikkal elkészültek, január 15-kén megkezdette összes ülését, melyeken a belügyminiszter is megjelent. Az általános szabályokban a nemzeti színház czélját a következőleg határozták meg: „A nemzeti színház czélja: a színművészet és eredeti drámairodalom fejlesztése és virágztatása, s ezáltal, midőn a közönségnek művelézetet nyujtana, a magyar nyelv, erkölcsök és közmívelődés nemesisítése és terjesztése lévén: a főszel általában az eredeti drámairodalomra, s különösen pedig ugy az eredeti, mint fordított vagy átfordított tragediaira és nemesebb vígjátékra fektetendő, azonban középfajú drámák is adhatók, melyek a műizlést kielégítik.“ — Mig külön opera-színház épülne, addig jövőre is, hetenként négyezer drámai, s háromszor operai művek adatnak, a főszel ut az operákul is az eredetiekre és a nagyobb művekre fektetve. Idegen nyelven drámai és operai előadások nem adhatók, azonban kitűnőbb idegen operai művészek és művésznőknek vendégszerelési alkalmával megengedtetik, hogy saját nyelvükön is énekelhessenek. — Az igazgatóságra nézve az enquete abban állapodott meg, hogy az igazgatót a király neveze ki. Az igazgató mellett lesz a két szakvezető — drámai és operai — és a dramaturg, ezeket az igazgató fölterjesztésére a belügyminiszter nevezi ki. — A dramaturg és drámai szakvezető teendőit Csengery Antal indítványára választották el két külön állomásban. Csengery kimutatta, hogy mindkét külön állomás szükséges a színháznál, s mindegyikhez különféle tulajdonságok kelleneek, s mindkettőt teendőit egy ember el sem végezhethé. De különben is a mai korban, midőn a kormány-hivatalok, a nagy vállalatok, a képviselőház stb. igen sok tehetséget vonnak el az irodalomtól, szükségesnek tartja oly állomásokat létesíteni, melyek a tisztán irodalommal való foglalkozást anyagi gondoktól menten lehetségessé teszik. E szempontból indítványozó ő (i. Csengery) azt, hogy az akadémia mindig osztályánál titkári állások, a muzemnál pedig segédállomások — fiatal tudósok számára — rendszereztesse. Ily állásnak kellene lenni a Kisfaludy-társaság titkári székének is egy szépirodalmi író számára. Ilyennek kell lenni továbbá a dramaturgi állásnak a színháznál egy jeles esztetikusa vagy drámaíró számára.

** (A m. kir. természetstudományi társulat) tagjai kéretnek az évi tagdíjat ezontul nem Jár-may Gusztáv, hanem Egressy Rezső urhoz, a tár-

sulat új pénztárnokához (Pest, József tér 10 szám a „Szt. István“-hoz czimzett gyűjlesztárba) küldeni. — Szily Kálmán, titkár.

Egyház és iskola.

** (A selmeczi kir. bányászati és erdészeti akadémia) vegytani tanszékére rendes tanárrá dr. Schenek István keszthelyi vegytanár nevezetett ki.

** (A pesti egyetem) bölcsészeti kara 16 szavazattal három ellenében elhatározá, hogy Greguss Ágotost a széptani tanszékére meghívja; az egyetemi tanács pedig e határozatot egyhangulag fogadta el.

** (A kis-kun-halasi főgymnasium) a közelebről elhunyt fiatal és szép reményű Gózon Kálmán után mintegy 24,000 ft-ára vagyon örökölt.

** (Hévesmegye iskolatanácsa) tagjait megválasztották: Fehér Miklós, Fülöp József, Makay Imre, Horánszky Nándor, Mészáros Endre, Balog István, Herkl Károly, Peró József, Németh Albert, Almásy Bódog, Pap Pál, Soldos Sándor, Majzik Viktor, Szathmáry László, Csiky Sándor, Ecsedy László, Zalár József, Fekete Károly, Kubik Endre, Schönberger Soma, ör. Nagy Pál, Szederkényi Nándor, Berecz Ferencz, Rády Endre, Kaszap Bertalan, Himfy József, Györfy Ignác, Plathy József, Kovács László, gróf Szapary Imre, Tahy Manó, b. Orcey Elek, Ivády Miklós, Menyhart Mihály.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

— (Mit tanulhatunk Egyiptomban?) E czim alatt Kenessey Kálmán figyelemre méltó nézeteket mond el a „P. Napló“ közelebbi számaiban. Kimutatja, hogy az egyiptomiak évezredek óta mily jól tudtak a Nilus vízzel gazdálkodni, s annak még vesélyes áradásait is szabályozni, csatornák segítségével megozstani s ártalmatlanná, sőt hasznossá tenni tudták, — így kiált föl: „A vagy a mi Tiszánk — ma is rakoncátlanokodó árjait, a helyt, hogy egy képtelenül szűk gátmederbe szorítottuk, — azon mielőkkül, melyeket a jelenlegi védgátakra s az átmetszésekre adunk ki, vagy bár megoldva meg egyszer annyival, akár többel is — nem lehetett volna-e a 600 □ mérföldnyi Tiszavölgyön megozstani — s azt a magyarság lelke által lakott szomszias földet a világ egyik legtermékenyebb földévé tenni? — E Tiszavölgy gazdag lehetne — ha a vízzel gazdálkodni tudnunk volna akkor, midőn a szabályozás eszméje felmerült, — és gazdag lehet, ha gazdálkodni akarunk vele komoly elhatározottsággal — ha kell nagy-szerű áldozatok árán is.“ Végül hathatósan ajánlja az összes alföld csatornázásának megkezdését.

** (Egy új nevezetes közzételet) fedeztek fel e napokban Győrmegegyében Szemer és Gyömöre községek közt. A telep kiterjedése még nincs konstatalva, azonban a Győr városába vitt mutatóny megvizsgáltatván, kitűnt, hogy a község igen jó minőségű fekete kőszén.

** (Nincs többé Wertheim-zár.) A „Kolozsvári Közöny“ írja: Veres Dániel fiatal lakatos, az általa készített nyitó eszközzel, ifj. Groisz Gusztáv ügyvéd ur Wertheim-féle pénztárának külső ajtaján lévő véletlenül besucskodott főzár, rövid kísérlet után, a zárnak legkisebb részére nélkül kinyitotta, és pedig oly ügyesen, hogy a pénztár belső fiókjából kiszabadított kulccsal, a zár ismét ki-és bezárható lett, és most is fennakadás nélkül használhatik. Wertheim és társa, a gyárukból kikerült záratok sértetlenül kinyitának árjegyzékében 1000 darab aranyt ígérték. Veres Dániel ez ígértet teljesíté végett bekopogtatott. Lesz-e eredménye? az aztán más kérdés, minthogy az efféle ígértet rendszeren csak a vevő község családkeül használhatnának. — Mint újban értesülünk, a tehetőséges ifju további vizsgálódásai közben megőrült.

** (Mesterséges jeget) akar produkálni egy váci polgár, s e végből megkereste Pestvárosát, engedjen át egy 40—50 négyzetöölnyi területet, hogy azon jéggyárat építhessen. Egy ily jégcsináló gép a párisi műkiállításán nagy feltűnést okozott. Hanem arra nem akad ember, a ki csinálna egy kis mesterséges — telet.

Mi újság?

** (A király) jan. 19-én este Pestre érkezett. A királyné 20-án reggel jött meg a budai vonattal. egy nappal később mint írták, mert valamin;

menet, úgy Rómából visszatérő útjában is feltartóztatta az Adriai-tengeren beállott vihar.

(Kisfaludy Sándor hamvait) Sümeghen e hó 11-én tették át a nemzet kegyelelte által épített új sírboltba. Huszonöt évig fektett a kápolnában, s az áthelyezéskor Fejér lelkész mondott emlékdett beszédet föléte.

(Adakozások.) A Baththyány-émlékre a P. Naplónál jan. 18-án 940 ft 50 kr s egy tallér gyűlt be. A honvéd-menházra Czegléd közgyűlése ezer forintot szavazott meg, s ezenkívül gyűjtene is a városban; ugyane célra a lipóti honvéd-egylet ezer fót ajándékozott, s kisebb adományok is folyvást érkeznek. — A tiszavidéki árvizkárosultak számára gr. Csekonits János Zombolyáról ezer forintot küldött be a „Reform“ szerkesztőséghez. — Az elősorolt czélokra országsszerte jótékony műkedvelő előadásokat és tánczvizgalmakat rendeznek és tartanak.

(Az irói segély-egylet és Kisfaludy-társaság) javára rendezett tánczvizgalom jan. 15-én vígan folyt le a redoutban s a nevezett két intézetnek mintegy 500 fót jövedelmezett.

(Bál-kronika.) A kereskedő ifjak társulata* febr. 1-jén rendez a pesti polgári lövöld teremében tánczvizgalmat, melyre a meghívó előmutatása mellett jegyek válhatnak. Sárkány J. S. (váci-utca) és Oszvald Mihály és társai uraknál (a barátok terén). — „A nemzeti evező és vitorlázó egylet“ febr. 15-én rendez hajós-bált a redout-teremben.

(IV. Napoleon neje.) Egy francia lap híre szerint a kis Napoleon megházasítása felől már gondolkoznak a Tuillériákban. A francia trónörökös nejeit a következőket emlegetik: 1) Orleansi Blanka, Nemours hercegnő leánya, 12 éves. 2) Mercedes Mária hercegnő, Montpensier hercegnő leánya, spanyol infanszó, 9 éves. 3) Lujza hgnő, II. Lipót belga király leánya, 11 éves. 4) Gizella osztrák főhercegnő.

(A Kincz-család gyilkosa.) Traupmann jan. 19-én reggel 7 órakor kivégeztetett. Utolsó pillanatairól ezeket írják Párisból: Traupmann éjjel fölkel s leveleket írt családjának. Míntán 1/2, 7 órakor tudtára adták, hogy semmit sem remélhet többé, azt mondta: Kész vagyok. Mikor a haját levágták, s a hóhér ollóját érezte fején, aztán később, midőn észrevette a vérpadot, elhalványult, de maga lépett föl biztos léptekkel arra. Börtönének oda-hagyása után nem szolt többé semmit.

(Haldiosítélet.) Molnár Sándor 27 éves szabadságos katona, azon büntetvéért, hogy 1868-dik évi okt. 8-án atyját, kivel összeharcolt, fejszével agyonütötte; s a nála volt 59 frttól megfosztván, a házat rázárta s odább állott: a debreczeni törvényszék a mult heten kétél általi halálra ítélte.

(Egy furcsa esetet) beszélt a „Máramaros.“ M.-Szigetről Guttman, azelőtt megyei hajdu feleségét rábirta, hogy adják el mindenüket s költözzenek át Nagy-Károlyba. A nő rá áll s mindenét pénzre teszi. Guttman elmegy. Az asszony vár, mikor jó már érte a férj, hogy az új szállásba bevigye. De bizony csak a helyett az a hír jön, hogy Guttman elment Galicziába, ott visszatért a zsidó vallásra s meg is házasodott. Nincs ellene mit szólni; de hát az alispán tegye meg, hogy ő is, t. i. a nő férjhez mehessen. Ez a kérelme. Az alispáni hivatal megette a lépéseket, hogy az asszony is felszabadíttassék.

(Eredeti perijütés.) Hurban, ki az általa szerkesztett töl lapban, a „Pestbudinski Vedomosti“-ban megjelent czikkért 6 havi fogságra s 200 ft. pénzbírságra ítéltetett, s ki már Váczon meg is kezdte fogságát, perét újra kéri megújítani. A kérvényhez 14 bizonyítvány van mellékelve, melyben lapjának előfizetői bizonyítják, hogy őket ama czikk épen nem igazgatta föl.

(Szegezen) egy fiatal 19 éves nőt temettek, ki ezeltől 4 hónappal tünt el s alsóvárosi halászkok most fogták ki a Tiszából. Ruhájáról ismertek rá a szerencsétlenre, kit-állítólag a mézes

hetek után csakhamar bekövetkezett házasságot keserőségei vitték a Tisza hullámaiba.

(Haldiosítélet.) Kupás Pál volt honvédhadnagy Pesten tüdővészben meghalt. — Balajthi Szász Máté Pestvárosának volt főbírája, — Szegezh Alajos volt honvédhadnagy Pesten meghaltak. — Petykó János volt honvédhadnagy e hó 6-kán meghalt. A forradalom kezdetekor H.-M.-Vásárhely volt tanuló, mint alig tizenkilenczéves ifju beállt honvédek. A világsi fegyverletétel után bujdosóvá lett. Később elfogatván, császári katonának soroztatott be s innen megszabadulva, több gazdaságnál hivataloskodott. Halála a forradalom alatt kapott sebeiből következett be. — Debreczenben özv. Botkai Lajosné szül. Fráter Terézia jan. 15-én 88 éves korában meghalt. — Bartha Lajos Felső-Fehérmegye országgyűlési képviselője és főbírája jan. 19-én Pesten meghalt.

Nemzeti színház.

Péntek, jan. 14. „IV. Henrik király.“ Dráma 5 felv. Irta Shakespeare; ford. Egressy G. Szombat, jan. 15. „A fekete dominó.“ Vig opera 3 felv. Zenéjét szerz. Auber. Vasárnap, jan. 16. „A csikós.“ Eredeti népszínmű 3 felv. Irta Szigligeti. Hétfő, jan. 17. „Lecoureur Adrienne.“ Dráma 5 felv. Irta Scribe és Legouvé; ford. Csepregi és Egressy B. Kedd, jan. 18. „Ernani.“ Opera 4 felv. Zenéjét szerz. Verdi. Szerda, jan. 19. „Az utolsó levél.“ Vigjáték 3 felv. Irta Sardou; ford. Szerdahelyi. Csütörtök, jan. 20. „Atavizád.“ Opera 3 felv. Zenéjét szerz. Bellini.

Szerkesztői mondanivaló.

— Buda. Sz. S. Népdalok — népművészet — nemesak abból áll, hogy fölig-meddig népies mértékben írjunk egy pár strófát, melyben a nép sohasem ismerne érzel- és gondolkodásmódjára. S még kevésbbé abból, hogy ismert dalok egy-egy sorát, vagy rimét, jól-rosszul visszahangoztassuk. Az ön által beküldöttekben pedig ennél egyebet nem találunk.

— Pest. V. B. ur is elolvashatja az előbbi izenetet. — Kassa. M. V. Az eredeti levelet megkaptuk; következő számunkat fogja érdekesíteni; a becesz ereklvét magát vissza fogjuk küldeni. A másik tárgyban magánlevelet írtunk.

— Temesvár. St. J. A merengésnek kivált vége igen szép. Reméljük, hogy közelhetni fogjuk. Köszönet a szíves megemlékezésért.

— Arad. J. M. Az érdekes tárgy emlékiratokat közlebebről át fogjuk olvasni. Mennyiben lesznek lapunkban használhatók, csak akkor nyilatkozhatunk, mi rövid időn meg fog történni. A második küldeménye (a képeket) is vettük.

— Hildvég. R. L. Köszönettel vettük, s gyakoribb találkozását ohajtunk. A lapokat idejében megrendeltük, s utána fogunk nézni, hogy járjanak is rendesen.

— Sillgyia. B. A kiadó-hivatal értesítése szerint a kívánt számokból több hiányzik.

— T. előfizetőinkhez. Mint év elején mindig, ugy most is tömérék rendtelenség történik a lapok szétküldése körül, s naponként érkeznek a reklamációk szerkesztőségünkhez is. Ugy látszik, magában a rendszerben, a mely némi változtatásokkal a régi maradt, rejlik a hiba, s e tekintetben gyökeresebb reformra volna szükség. Addig is ismételve figyelmeztetjük t. előfizetőinket, hogy czélszerűbb a reklamációkat a tudva levő módon, nem a szerkesztői, hanem a kiadó-hivatalhoz intézni, minthogy az előfizetési pénzeket a kiadó-hivatal veszi át, s a lapok szétküldéséről is az gondoskodik.

— (A pesti sakk-kör) közgyűlése f. évi jan. 16-án tartotta meg. A titkári jelentés felolvasása után a tiszti kar tükos szavazás útján következőleg választotta meg: Elnök Erkel Ferencz, alelnök dr. Brode Lipót, titkár Kubinyi Béla, pénztárnok Ginter Károly, Választmányi tagok: Erkel Elek, Jakab Samu, Ivánffy Lajos, dr. Spitzer Lipót, Vekerl László, dr. Vidor Zsigmond.

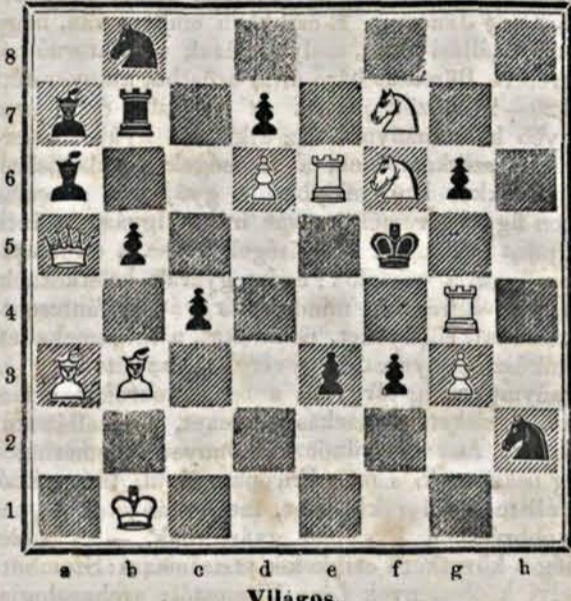
Az indítványozók sorát dr. Mandello ur nyitotta meg, s azon indítványa, hogy a tagok száma lehetőleg szaporítandó, egyhangulag helyesletett; kivételre nézve legzélszerübbnek találtott, ha a kör tagjai ismeréseiket figyelmeztetik arra, hogy a tagság a csokély 6 frtnyi évi díj befizetése mellett elérhető, és a közönség tömegesebb pártolásával lehetővé tenné egy szaklap szerkesztését és kiadását.

Vész ur azon indítványa, hogy a mult évi 79 frtnyi jövedelmi többlet egy torna rendezésére fordíttassék, és ennek bevézése után valamely nevezetesebb külföldi sakk-kör lenne felkérendő levelezési játszmára, elfogadtott; továbbá a közgyűlés jónak látta egy bizottmány szervezését, mely a vitás sakk-kérdéseket megoldván, az elintézés indokainak közlésével együtt, lapok útján a sakk-játékosok téjékozásiul közzétegye.

Végre a közgyűlés jegyzőkönyvileg kéri megemlíteni Ginter Károly pénztárnok ur tanúsított buzgóságát. Kubinyi Béla, titkár.

SAKKJÁTEK.

530-ik sz. f. — Kos Ivántól (Bécsben.) Sötét.

Világos indul s a 3-dik lépésre mattot mond

Az 525-ik számú feladvány megfejtése. (Discart Fer.-tól, Modenában.)

Table with 2 columns: Világos. and Sötét. It lists chess moves: 1. Ke1-b1, 2. Ff4-cl, 3. g3-f3, 4. f4-f5 matt. Sötét moves: d5-d4, f5-f4, Kg6-h6.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Miskolcon: Czentehe József. — Harasztiban: Gr. Festetics Benno. Kis-Hegyesen: Stern Fülöp. — Homonnán: Farkas Bertalan. — Gelsen: Glesinger Zsigmond. — Jászolásteren: Galambos István és László. — A pesti sakk-kör.

Rövid értesítés. A mult számban köztelt 529-dik számú feladványban Cooktól, b5-ről egy sötét gyalog (paraszat) tévedésből kimaradt.

Nyilt tér.

— (Uj naptár 1870-re.) Heckenast Gusztáv kiadásában megjelent, s általa minden hazai könyvárusnál és könyvkötőnél kapható: Országgyűlési Naptár 1870-re.

— Számos képpel. — Az országgyűlésre vonatkozó s más érdekes közleményekkel, és bő mulattató rovattal. Az országgyűlési képeket — mintegy 50 arczképpel — rajzolta Jankó János. — A hat-ivre terjedő naptár ára 60 kr.

— A gazda-közönség figyelmébe ajánljuk Földessy Lajos magkereskedőnek a Vásárn. Ujság mai számával szétküldött árjegyzékét. Földessy kereskedésében (Pest, aldunaszor 1. sz.) mindennemű gazdasági, kertji, fa és virág-magvak, továbbá gyümölcsfák, szőlővesszők stb. mag választhatóknak kaphatók.

Melléklet: Földessy Lajos a „Napr-forgó“-hoz czimzett pesti magkereskedésének árjegyzéke.

TARTALOM.

Dömötöri Németh József (arckép). — Szeretni kell... — Dr. Schütte: Szathmári és Wimpeller. — Egy kisorvosi forradalom (vége). — A kolozsvári Hidakapu-torony (képpel). — A páspókok egyetemes ülése Rómában (képpel). — Tompa Mihálytól (vége). — Adomák és jellemvonások a skót életből. — A hó és nehézkedés. — Egyveleg. — Tár-ház: Levelek a magyar birodalom keleti széléről. — Irodalom és művészet. — Közintézetek, gyuletek. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Mi ujság. — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. Nyilt tér. — Heti-naptár.

Felölő szerkesztő: Nagy Miklós. (L. magyar-utca 21. sz.)

Láczy Szabó Károly ur kova-malomkö-gyára Sáros-Patakon, melynek készítményei a Londoni világkiállításon jutalom-érmét nyertek, átment egy részvény-társulat birtokába

Sáros-pataki kovamalomkö-gyári egylet

czime alatt:

Már Láczy Szabó Károly ur kezelése alatt évről-évre annyira fokozódott kelendőse ezen francia modorban készített malomköveknek, hogy azok, a kik malomkö-gyűléstüket ezen gyárból fedezték, újabb megrendeléseknél mindig ugyanazon minőségű köveket kívántak, a melyeneket már előbb nyertek, mely körülmény azok kitűnő voltáról és használhatóságáról a legkétségtelenebb bizonyítványt nyújtja. A részvény-társaság, mely Láczy Szabó Károly urat a gyár további vezetésével is megbizta, — különösen oda fog törekedni, hogy a legkelendőbb átmérőjű kövekből mindig néhány pár a gyárban készletben legyen, hogy a beérkező megrendelések azonnal teljesíthetessenek.

A kövek kétféle minőségűek, minélfogva két osztályra osztatnak. Az I-es osztályú sáros-pataki kövek keményebb fajuk lévén, nagy előnnyel használhatnak gőz- és műmalmokban fehérlésre; már első fellépésüknél a francia kova-malomkövekkel versenyre keltek és ezek roppant árat tetemesen leszállították, és a mellett, hogy a francia kövekkel egy sorba helyezhetők, sőt ezeket némely tekintetben, különösen tartósságra nézve, felülmúlják, ezeknél tetemesen olcsóbbak is.

A II-ik osztályú sáros-pataki kövek különösen a száraz és sima vagy paraszatos örlésre valók, és mindennemű gőz- és műmalmoknál, vízi, szél és szárazmalmoknál alkalmasak. Ezen különös szépségű rejtis kovafaj egyedül csak a sáros-pataki határban jön elő és az abból készült malomkövek mindennemű gabonafajok örlésére kitűnők és győzősek. — Főelőnyük pedig, a mi a legnagyobb ritkaság az, hogy rozs örlésre párjuk nincsen; — végre a szesz és pálinka gyárakban a kukorica örlésre igen keresettek.

A legkelendőbb malomkövek ára helyben Sáros-Patakon, páranként osztrák értékben.

Table with 2 rows of prices for different stone sizes. Row 1: I-es osztályúakból. Row 2: II-ik osztályúakból. Columns show diameter (Átméret) and price (Ár) for sizes 36, 38, 40, 42, 44, 46, 48 inches.

A felső könek rendes magassága 12", az aljkőé 10", ezenfelül minden hüvelyk 2 ft. 70 krral számítatik; alacsonyabbság tekintetbe nem vétetik. A megrendelések minden pár köre 50 forint előpénz beklüdeése mellett, még pedig néhány héttel előbb, mintsem a kövek szükségeltetnek, történnék, egyuttal pontosan meghatározandó a kö nagysága, a lyuk bősége, valamint az irány, vajjon jobbra vagy balra léssen forgásuk, végre miéle malomra és örlés nemére szükségeltetik és melyik osztálybeli legyen a kö.

A megrendelések vagy Pesten Gubitz és Roth uraknál, Széchenyi-utca 3-dik szám alatt, vagy Sáros-Patakon „A sáros-pataki kova-malomkö-gyári egylet“ czime alatt levél útján történhetnek. — A kövek csak készpénz fizetés vagy utánvét mellett küldetnek el a kikötött időben. — Pest, 1869. márczius havában.

Az igazgatóság.

Advertisement for 'FÖLDMÉRTAN' (Surveying) by Kruspér István. It mentions a book on surveying and its price (7 ft.).

Advertisement for 'UJ REGÉLŐ' (New Review) magazine. It describes the magazine's content and subscription information.

Kiadói szó. Az „Uj Regélő“, regény s beszélytár czimű mulattató folyóirat minden hóban kétszer 15-én és 30-án jelenik meg. Mindegyik szám öt ivből 8-adrétti 2 hasábos lapok s azonkívül borítékból álland.

Előfizetési árak. Postán küldve, vagy Buda-Pesten házhoz hordatva: Egészévre 24 füzet. 6 ft. — kr. Félévre (jan.—jun.) 3 „ — „ Évnyegyedre (jan.—márcz.) 1 „ 50 „ A pénzes levelek előbmentes küldése kéreftik. Gyűjtőkönyvek tiz előfizetett példány után tisztelet-példánnyal kedveskedünk. (3—3)

Advertisement for 'A VILAGTÖRTÉNET' (World History) by Dr. Weber György. It lists various volumes and their prices.

Advertisement for 'A magyar nyelv TELJES SZÓTÁRA' (Complete Hungarian Dictionary) by Ballagi Mór. It describes the dictionary's features and pricing.

HETI-NAPTÁR. Table showing the calendar for January, including days of the week, religious observances, and dates.

HECKENAST GUSZTÁV

könyvkiadó-hivatalában Pesten (egyetem-utca 4. sz.), megjelent és minden könyvtárban kaphatók:

az 1870. évre szóló általánosan kedvelt dús tartalmu

N A P T Á R A K

ugymint:

Lidércz-naptár.

Rémtörténetek, kalandok, bünesetek, lélekjelenések stb. gyűjteménye. Sok képpel. Ára 60 kr.

NEVESSÜNK! tárcza-naptára.

Uj humorisztikus naptár.

Számos fametszetekkel, színes borítékban. — Ára 40 kr.

István bácsi naptára.

Szerkeszti Majer István. — Ára 50 kr.

Protestáns képes-naptár.

Szerkesztette Ballagi Mór, tanár. Ára 50 kr.

Falusi gazda naptára.

A földmivélés, kertipar és gazdaság évi közlönye, földbirtokosok, kertész-gazdák, lelkészek, iskolatanítók és gazdatiszteknek ajánlva.

Szerkeszti Dr. Farkas Mihály, földbirtokos. — Ára 80 kr.

Borászati naptár.

Szerkeszti Gyürky Antal. — Ára 80 kr.

Első magyar

katonai naptár.

Magában foglalja a honvéd-törzstisztek arcképesarnokát és az új honvédtisztkar névsorát. Szerkeszti Bethlen Olivér, a „Honvéd” lap szerkesztője. Ára 60 kr.

Népzaszló-naptár.

A magyar nép számára. Sok sikerült képpel színes borítékban.

Szerkeszti Áldor Imre. — Ára 40 kr.

Balpárti népnaptár.

Balpárti polgártársai számára. — Szerkeszti Vasgyúró Tamás. — Ára 50 krajczár.

A magyar gazda

tárcza-naptára.

Szerkeszti Kégly Sándor. — Kemény vászonkötésben 1 ft.

Jó barát.

Nagy képes naptár.

Szépirodalmi és ismeretterjesztő tartalommal, terjedelmes és pontos tisztevénytárral, számos képpel. Szerkeszti Réthi Lajos. — Ára 1 forint.

Országgyűlési naptár.

Az országgyűlésre vonatkozó s más érdekes közleményekkel, számos képpel. Szerkeszti Szemes Pál. — Ára 60 kr.

Magyar családi naptár.

Ára 60 kr.

Neuer illustrirter

Volk=Kalender

für Ungarn und Siebenbürgen.

Mit vielen Holzschritten und colorirtem Umschlag. — Preis 50 fr.

Határidő-naptár,

hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők, orvosok, gazdatisztek számára. Kötve 1 forint 20 krajczár.

Magy. nők házi naptára.

Szerkeszti Benyiczky Irma. — Ára 60 kr.

Kisgazdák naptára.

A magyar nép számára. Sok hasznos közleményvel, színes borítékban.

Megírta egy kisgazda. — Ára 30 kr.

5-ik szám.

Tizenhetedik évfolyam.

Pest, január 30-án 1870.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Félévre 5 ft. Csúpan Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csúpan Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok illetőleg: Egy négyzet haszbottott petit sor, vagy annak helye, egyszeri ígatásnál 10 krajczárba; háromszor- vagy többszöri ígatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetésményeket elfogad Beesben: Oppelik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile No. 9. — Bélyeg-díj, külön minden ígatás után 30 ujkraczár.

Gróf Bethlen Farkas.

(1813–1870.)

Alkotmányos életünk régi bajnokainak sorai egyre ritkulnak. Az emberi élet rövid határok közé szorított természete hozza ezt magával, mint hogy az erdő agg törzsei is elkorhadva kidőljenek rendre, s az ifjabb hajtásoknak adjanak helyet, hogy azok is büszke sudarakká nőhessenek ki magukat. S mindamellett reánk nyomasztó hatást gyakorol s aggályokat költ bennünk minden régi törzs kidőlése. Alkotmányos életünk husz évig szünetelvé, a nyilvánosság s közdelmi tér hiánya mellett nem növekedhettek az új erők azon számban és arányban, mint a régiek kidőltek, s újra megindult alkotmányos életünk is újabb még, mintsem az előbbi s folyvást még támadó hézagokat pótolhatná. Kétséget nem szenved, hogy ha helyzetünk megszilárdul s parlamentáris életünk és autonóm kormányzatunk csak

egypár évtizedet ér is meg, az új sarjadzás földözni fogja mindig a régi törzsek kidőlését, mint új erdő a régiek kopárjait. A veszteségek veszteségei maradnak azután is, s a tisztelet- és kegyelet-sugallta fájdalommal lesznek emlegetendők mindig; de aránylag kisebb veszteségek nem fognak oly élesen érezhetők lenni s még a legnagyobbak sem látszanak kipótolhatlanoknak. Most még kétszerte érzünk minden csapást, mert nemcsak azokra emlékeztetnek, a kiket elvesztettünk, hanem az utánok maradó ürességre is, melyet rögtön betölteni nem tudunk.

Gróf Bethlen Farkas, Küllömye egyik kerületének országgyűlési képviselője, kit a múlt hétfőn kísértünk sírjába, ha nem tartozott is közéletünk elsőrendű kitűnései közé, de azon jelesek közt foglalt helyet, kiket egyszerre minden tekintetben pótolni mégis nehéznek érezzük. Mint a képviselőház egyik elismert pénzügyi kapacitása s állandó pénzügyi bizottságának tagja, tevékenysége által gyakorlati

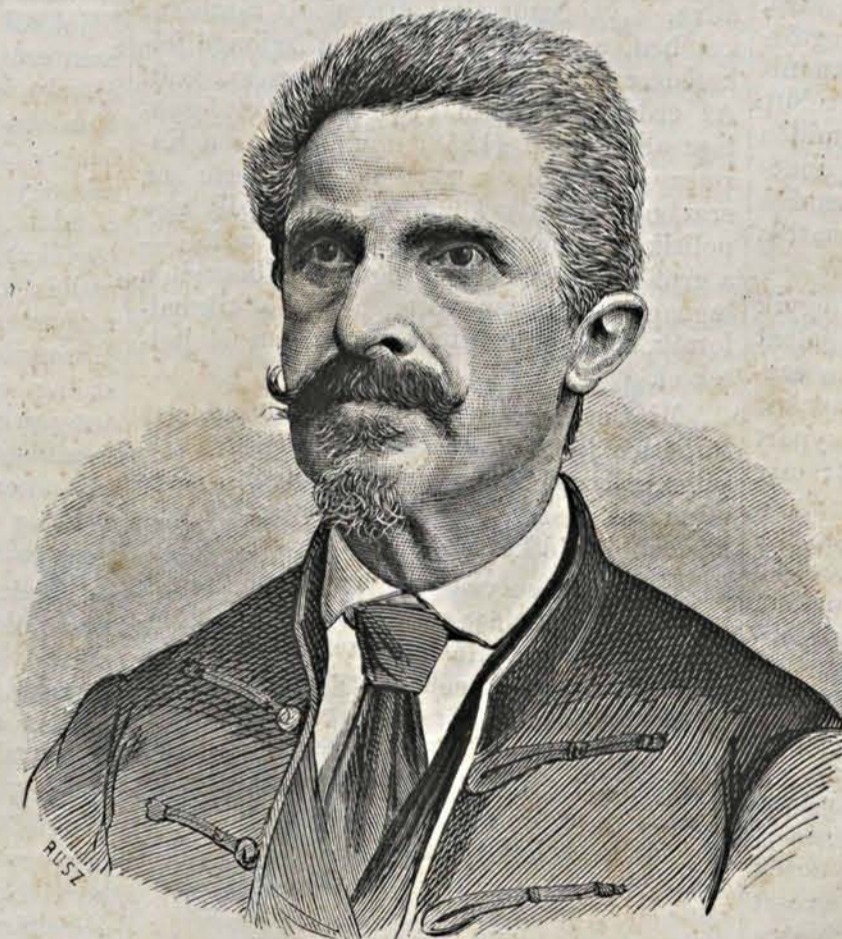
hasznosságu férfi volt, s oly helyet töltött be, melyet utána jobban vagy ugy betölteni nem igen sokan képesek. Kora halálát, élete ötvenhetedik évében, nemcsak mint hű hazafiét s független elvek és meggyőződés embereét, hanem ezért is őszintén sajnálhatjuk.

Gróf Bethlen Farkas 1813-ban született, Nagy-Szebenben. Atyja, Pál gróf, egész ifju és férfi korát katonai szolgálatban töltötte; s bár kétszer nyugalomba lépett, a birodalmat folyvást fenyegető veszélyek által két-

got viselt s hivatalánál fogva Szebenben lakott. Farkas szülői is többnyire itt tartózkodtak; s míg a gróf háboruban járt, a grófné atyja házában időzött. Itt született 1810-ben Gábor, előbb az erdélyi királyi kormányzó tanácsosa, most a legfőbb ítélőszék bírója; s itt 1813-ban Farkas. A fiuk állandóan a nagyapai háznál maradtak, hogy szülőik falura költözése után is városi nevelés- s képzésben részesülhessenek. Nevelésük, a főúri családok szokása szerint, házi nevelés volt, s jeles nevelőjük Csöreghy Ferenczre mindig tisztelettel s elismeréssel emlékeztek, ki az öreg gróf szebeni házában egész 1824-ig vezette nevelésüket.

1825-ben a reformátusok kolozsvári kollégiumába mentek, hogy a nyilvános iskola előnyeiben is részesüljenek, melyeket kár nélkül nem is melőzhet az, ki a közélet s nyilvánosság pályájára szánja magát, mint ok mindketten. Farkas, csak tizenkét éves még, a gymnasiumi osztályokat folytatta. Tehetséges, eleven, tüzelkű, sőt szenvedélyes s a mellett kitaró szorgalmu fiu volt; mint a főrangú gyermekek közül kevesen: az elvont tudományoktól, s a számoktól sem idegen.

Tanulói pályája még nem volt befejezve, midőn Erdélyben is hajnalott a politikai ébredés koránya. Az 1825. és 30-diki pozsonyi országgyűlések vizsgálatai ott is megrendítették a levegőt; s az 1831-ki lengyel fölkeles dícs- és gyászteljes lefolyása nemcsak az ifjuság képzelődését, hanem minden hazafi szabadságszerető szívét rezdülésbe hozta. Egy alkalom, midőn szerencsétlen lengyel foglyok kísértettek át a városra, csaknem kanócot dobott a löporba. Az ifjuság lázongva lepte el az utcákat s a foglyokat tette meg akarta szabadítani. Az eszélyesebb, bár szintén szabadelvű hazafiak, Bethlen János, Kendeffy s többen, legnagyobb erőfeszítéssel alig vol-

GRÓF BETHLEN FARKAS.